

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

KİTAB-I MUKADDES VE KUR'ÂN-I KERİM'DE HZ. ŞUAYB

MURAT DİNÇTÜRK

1230206073

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Muharrem YILDIZ

ISPARTA-2016



SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ



YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Tez Savunma Sınav Tutanağı 2

Öğrencinin Adı Soyadı	Murat DİNÇTÜRK	
Anabilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı/ DİNLER TARİHİ	
Tez Başlığı	Kitab-ı Mukaddes ve Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Şuayb	
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)		
Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz 18./04/2016. tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için; ☒ OY BİRLİĞİ ☐ OY ÇOKLUĞU² ile aşağıdaki kararı almıştır. ☒ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez KABUL edilmiştir. ☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin REDDEDİLMESİ³ kararlaştırılmıştır.		
TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	İmza
Danışman	Doç. Dr. Muharrem YILDIZ	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Nasuh GÜNAY	
Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. Hüseyin KÖFTÜRCÜ	
Jüri Üyesi		
Jüri Üyesi		

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ Tezi REDDEDİLEN öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrenci, yeni tez konusu belirler.

SÜLEYMAN DEMİRELÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Kitab-ı Mukaddes ve Kur’an-ı Kerim’de Hz. Şuayb adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Bibliyografya’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.



Murat DİNÇTÜRK

21.04.2016

(DİNÇTÜRK Murat, Kitab-ı Mukaddes Ve Kur'ân-ı Kerim'de Hz. Şuayb, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2016)

ÖZET

İnsanın akıl, sezgi ve duygular gibi yaratılıştan sahip olduğu birtakım özellikleri vardır. Bunlar sayesinde insan, kendisi ve çevresi hakkında bilgi edinir, Allah'ın varlığını kavrar, Allah'ın gönderdiği peygamberlerin ve kitapların bildirdiklerini okuyup, anlayıp, uygulamaya geçirir.

Kur'an'da ve Kutsal Kitaplarda insanların geçmişteki peygamber ve toplumların yaşadıkları ders verici olaylardan kesitler anlatılır ve insanların bunlardan ibret almaları amaçlanır. Kur'an'da ibret almamız için bahsi geçen peygamberlerden biri de Hz. Şuayb ve O'nun peygamber olarak gönderildiği Medyen ve Eyke halkıdır. Kitab-ı Mukaddes'te de Hz. Şuayb'tan bahsedilmektedir. Ancak ismi Şuayb olarak değil Reuel ve Kâhin Yitro olarak geçmektedir. Kitab-ı Mukaddes'te Hz. Şuayb daha çok Hz. Musa ile ilişkisi yönünden açıklanmaktadır.

Bu çalışmada, Kitab-ı Mukaddes'te ve Kur'an-ı Kerim'de Hz. Şuayb hakkında verilen bilgiler ortaya konulmuş, iki kitapta Hz. Şuayb hakkındaki bilgilerin benzerlik ve farklılıkları belirlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şuayb, Peygamber, İbret, Kur'an-ı Kerim, Kitab-ı Mukaddes, Medyen, Eyke

(DİNÇTÜRK Murat, İn the Holy Scripture and Quran Hz. Şuayb, Master's Thesis, Isparta, 2016)

ABSTRACT

People have some in born properties like mind, intvition and emotions. Thanks to them, people get information about their environment and themselves, comprehend the existence of the God. They read, understand and apply the declarations of the prophets and holy scripture sent by the God.

The sections of the prophets and the societies informative incidents are stated in the Quran and the Holy scriptures and it is aimed at drawing a lesson from them. One of the prophets from whom we should draw a leeson is Hz. Şuayb and the community of Medyen and Eyke who was sent as a propet to them. Hz. Şuayb is mentioned in the Torah. But the name of Hz. Şuayb is mentioned as Reuel and Kâhin Yitro. Hz. Şuayb is explained in terms of the relation with Hz. Musa.

İn this article, it is tried to be introduced the information about Hz. Şuayb that is mentioned in the Quran and Torah, And it is tried to be identified both the similarities and the differences about Hz. Şuayb.

Key Words: Şuayb, Prophet, Lesson, Quran, Holy Scripture, Medyen. Eyke

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
ÖNSÖZ	vii
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
KİTAB-I MUKADDES'TE HZ. ŞUAYB	4
HZ. ŞUAYB'IN SOYU	5
HZ. ŞUAYB'IN HZ. MUSA İLE TANIŞMASI	7
KÂHİN YİTRO'NUN MUSA'YI ZİYARET ETMESİ	9
YİTRO'NUN HZ. MUSA'YA ÖĞÜDÜ	10
İKİNCİ BÖLÜM	12
KUR'ÂN-I KERİM'DE HZ. ŞUAYB (A.S)	13
HZ. ŞUAYB (A.S)' IN SOYU	14
HZ. ŞUAYB (A.S)' IN ÖZELLİKLERİ	15
HZ. ŞUAYB'IN PEYGAMBER OLARAK GÖNDERİLİŞİ VE BAZI FAZİLETLERİ	16
HZ. MUSA'NIN MEDYEN'E GELİŞİ VE ŞUAYB (A.S) İLE TANIŞMASI	18
HZ. MUSA'NIN HZ. ŞUAYB'A DAMAT OLUŞU	20
HZ. ŞUAYB'IN HZ. MUSA'YA ÂSA HEDİYE ETMESİ	20
MEDYEN VE MEDYEN HALKININ DURUMU	21
EYKE VE EYKE HALKININ DURUMU	24
HZ. ŞUAYB'IN MEDYEN VE EYKE HALKINI DİNE DAVET ETMESİ	25

MEDYEN HALKININ AKİBETİ	33
EYKE HALKININ AKİBETİ	35
HZ. ŞUAYB' IN MÜMİNLERLE MEKKE' YE HİCRET	43
EDİŞİ VE VEFATI	43
KUR'ÂN-I KERİM'İN HZ. ŞUAYB İLE MEDYEN VE EYKE	44
HAKKINDAKİ AÇIKLAMASI	44
HZ. ŞUAYB HAKKINDA KİTAB-I MUKADDES VE KUR'ÂN-I KERİM	
ARASINDAKİ FARKLILIKLAR	50
SONUÇ	55
KAYNAKÇA	57
ÖZEL KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ	60
ÖZ GEÇMİŞ	62

ÖNSÖZ

Peygamberler ve İlâhi Kitaplar insanlara doğru yolu bulmaları, dünya ve ahiret hayatlarını kurtarmaları için gönderilmiş birer lütuftur. Peygamberlerin insanları bu doğru yola çağırırken karşılaştıkları güzellikler ve zorluklar karşısında ortaya koydukları tavırlar, insanların bu çağrısı karşısındaki tutumu, bizler için ibret alınacak birer örnektir.

Kitab-ı Mukaddes'te ve Kur'an-ı Kerim'de Hz. Şuayb isimli bu tezimiz, insanlara rehber olarak gönderilen peygamberlerden biri olan Hz. Şuayb'ın hakkında Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'in incelenmesi ile oluşturulmuştur.

Bu çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci Bölümde Kitab-ı Mukaddes'in Eski Ahit bölümünde Hz. Şuayb hakkında verilen bilgiler ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

İkinci Bölümde Kur'an-ı Kerim'de Hz. Şuayb ve kavmi hakkında geçen ayetler incelenmiş, tefsirlerdeki yorumlar da göz önünde bulundurulmuştur.

Hız. Şuayb hakkında her iki ilâhi kitapta verilen bilgiler Karşılaştırmalı Dinler Tarihi metoduyla irdelenmiş ve sonuç olarak iki kutsal kitabın Hz. Şuayb hakkında ittifak ettikleri ve ayrıştıkları noktalar ortaya konulmuştur.

Bu çalışmam süresince benden yardımlarını esirgemeyen Danışman Hocam Doç. Dr. Muharrem Yıldız'a ve Prof. Dr. Nasuh Günay'a teşekkürlerimi sunuyorum.

KISALTMALAR

a.g.e.	:Adı Geçen Eser
a.g.m.	:Adı Geçen Makale
a.s.	:Aleyhisselam
C.	:Cilt
c.c.	:Celle Celalühü
D.İ.A.	: Türkiye Diyanet Ansiklopedisi
H.z.	:Hazreti
M.Ö	:Milattan Önce
S.	:Sayı
s.	:Sayfa
ss.	:Sayfalar
s.a.s.	:Sallallahu Aleyhi ve sellem
ts.	:Tarihsiz
vd.	:Ve diğerleri

GİRİŞ

İnsanlar dünya üzerinde yaşam sürmeye başladığı andan itibaren tarihin her döneminde Yüce Allah tarafından seçilen peygamberler aracılığıyla uyarılmış, hem dünya hem de ahirette mutlu olmaları için mesajlar verilmiştir. Yüce Yaratıcının verdiği bu mesajların bir araya gelmesiyle oluşan kutsal kitaplar, insanların yaşantılarında bir rehber niteliğindedir.

Diğer peygamberlere gönderilmiş olan kutsal kitaplar ve onların tamamlayıcısı olan, Hz. Muhammed'e gönderilen son ilahi kitap Kur'an-ı Kerim, insanlara hitap ederken, geçmişte yaşamış toplumların hayatından örnekler sunarak yol gösterir. "Kıssa" olarak isimlendirilen bu anlatımlar, insanların geçmişten ibret alarak hayatlarına yön vermelerini amaçlar. Dolayısıyla özellikle Kur'an kıssalarının bu amacı göz önünde bulundurulduğunda peygamberler ve kıssaları üzerinde çalışmanın büyük bir önem taşıdığını düşündük.

"Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de Hz. Şuayb" konusunu seçmemizin nedeni, tam da bu sebepten kaynaklanmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Şuayb ve peygamber olarak gönderildiği Medyen ve Eyke halklarının yaşantılarını ve sonlarını ön plana çıkararak bir kez daha ibret gözüyle bakabilmemizi sağlamak, aynı kıssanın Kitabı- Mukaddesteki anlatımlarını da görerek bu iki kitap arasındaki benzerlik ve farklılıkları ortaya koyabilmektir.

Bu amaçla;

Birinci Bölümde Kitab-ı Mukaddes'te nasıl tanıtıldığı, soyu, Hz. Musa ile karşılaşmaları ve yaşadıkları açıklanmaya çalışıldı.

İkinci Bölümde ise Kur'an-ı Kerim'de ve diğer İslami kaynaklarda Hz. Şuayb ile ilgili verilen bilgiler, Kur'an'da Hz. Şuayb ile Medyen ve Eyke hakkında yapılan açıklamalar düzenli bir şekilde ortaya konmaya çalışıldı. Bu bölümün devamını ise Hz. Şuayb hakkında Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim arasındaki farklılıklar ele alınmıştır.

METOD

Dinler Tarihi dinlerin diğ er dinler ile münasebetlerini, benzer, ortak ve farklı olan hususlarını karşılaştırmalı olarak ele alan bir bilim dalıdır.⁵ Araştırmamız kaynak taraması şeklinde yapılmıştır. Biz bu  alışmamızda Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'ı Kerim'de adı geçen peygamberlerden biri olan Hz. şuayb'ın hayatını her yönüyle tarihi devamlılık içinde ve objektif olarak ele almaya çalıştık.

Bu  alışmamızda temel dini kaynaklarda Hz. şuayb hakkında verilen bilgileri Dinler Tarihi'nin kendine  zg u metodu olan deskriptif metodu ile ele aldık. Ayrıca Dinler tarihinde nitelendirici metodun yanında dinler ve inanç uygulamaları arasında bir takım mukayeseler yapmak suretiyle ⁶ Karşılaştırmalı Dinler Tarihi uygulamalarına da yer verdik. Bu metot sayesinde temel kaynaklarda verilen bilgileri kıyaslama imk nını elde ettik. Gerek Kitab-ı Mukaddes'te gerekse Kur'an-ı Kerim'de ismi geçen Hz. şuayb hakkında ortak noktalara ve birbiriyle ayrışan noktalara dikkat çektik. Sonuçta elde ettiğimize verilerin bir sentezini yapmaya çalıştık.

ARAşTIRMANIN KAYNAKLARI

Çalışmamızda müracaat ettiğimize kaynakları; ana kaynaklar ve yardımcı kaynaklar olarak iki sınıfta ele aldık. Ana kaynaklardan biri olarak Kitab-ı Mukaddes'in Eski Ahit Bölümünü zikredebiliriz. İkinci temel ve ana kaynak olarak Kur'an-ı Kerim ve Onun tefsirlerini, hadis kaynaklarını bu grupta gösterebiliriz.

Yardımcı kaynaklar kısmında zikredebileceğimize çalışmalar ise, Hz. şuayb (a.s.)  zerine yapılan  alışmalar, Onunla alakalı kitaplar, Dinler Tarihi  zerine yazılmış kitaplar, Peygamberler Tarihi kitapları, Konu  zerine yazılmış dergiler, makaleler, Tezler, Ansiklopediler, Kitab-ı Mukaddes  zerine yazılmış yorum kitapları, İşlam kaynakları, güvenilir internet web sitelerinden elde edilen bilgilerden yararlanılmaya çalışılmıştır.

⁵ Abdurrahman Küçük-G n y T mer-Mehmet Alparslan Küçük, Dinler Tarihi, Berikan Yayınevi, Ankara, 2011, s.30.

⁶ Muharrem Yıldız, Erken Dönem Hristiyanlık, Seda Ozalit, İstanbul, 2012, s.16.

BİRİNCİ BÖLÜM
KİTAB-I MUKADDES’TE HZ. ŞUAYB

KİTAB-I MUKADDES’TE HZ. ŞUAYB

Hız. Şuayb, Kitab-ı Mukaddes’in Eski Antlaşma bölümünde yer almaktadır. Hız. Şuayb Kur’an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes’te adı geçen bir peygamberdir. Yalnız Kitab-ı Mukaddes’te çok fazla bilgiye yer verilmemiştir.

Hız. Şuayb, Kitab-ı Mukaddes’te Reuel⁷ ve Midyanlı Kâhin Yitro⁸ olmak üzere iki farklı isim ile zikredilmektedir. Bu isimler Eski Antlaşma’nın şu bölümlerinde geçmektedir.

Yaratılış⁹

Mısırdan Çıkış¹⁰

Çölde Sayım¹¹

1.Tarihler¹²

İngilizcede Yitro, Yithro, Yisroi, Yisrau olarak geçmektedir. İbranicesi ise Yisro, יִתְרוֹ — "Jethro" olarak okunmaktadır.¹³ Yahudi yazar Simeon Ben Yoḥai’ye göre Hız. Şuayb yedi isimle anılır. "Reuel", "Jether", "Jethro", "Hobab", "Heber", "Keni" ve "Putiel".¹⁴

Kitab-ı Mukaddes’e göre Hız. Şuayb Midyan’da (Medyen) yaşamıştır.¹⁵ Midyan, bugün kuzeybatı Suudi Arabistan ve Akabe Körfezi’nin doğu kenarı boyunca uzanan bir bölgede yaşanan yer olarak kaydedilir. Bazı kaynaklar ise Midyan’ın Sina Yarımadası içinde olduğunu söyler. Antik İncil haritalar, her iki yerle ilgili Midyan’ı göstermektedir.¹⁶

Kitab-ı Mukaddes’te Hız. Şuayb’ın Midyanlı Kâhin Yitro olarak geçmesi, bunun yanında Yitro’nun; putlara tapmanın yanlış olduğunu söylemesi ve bu nedenle dışlanması ve kızlarının sürülerini sulamak için gittiği yerde çobanların onları uzaklaştırmaya çalışması, onları da inançlarından ötürü dışlamaları Hız. Şuayb’ın rahip

⁷ Kutsal Kitap, Eski ve Yeni Antlaşma(Tevrat, Zebur, İncil), Korean Bible Society,2011,Korea, Mısırdan Çıkış,2: 18.

⁸ Mısırdan Çıkış,3: 1.

⁹ Yaratılış,1-50:

¹⁰ Mısırdan Çıkış,1-39:

¹¹ Çölde Sayım,1-36:

¹² 1.Tarihler,1-29:

¹³ [https://en.wikipedia.org/wiki/Yitro_\(parsha\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Yitro_(parsha)), (19.03.2016)

¹⁴ <http://jewishencyclopedia.com/articles/8620-jethro>, (25.03.2016)

¹⁵ <http://jewishencyclopedia.com/articles/8620-jethro>, (25.03.2016)

¹⁶ [https://en.wikipedia.org/wiki/Jethro_\(Bible\)#cite_ref-auto_5-0](https://en.wikipedia.org/wiki/Jethro_(Bible)#cite_ref-auto_5-0), (25.03.2016)

olduğu görüşünü artırmaktadır.¹⁷ Yahudi tarihçileri Hz. Musa'ya ilk dinsel bilgilerin Yitro tarafından verildiğini bildirir.¹⁸

Hz. Şuayb Dürzilikte peygamber olarak kabul edilir ve O'na saygı gösterilir. Dürziler, Hz. Şuayb'ın Tanrı'dan vahiy alan bir peygamber olduğuna inanır. Daha sonra da Hz. Musa'yı Peygamber olarak tanırlar. Dürzi inancına göre Hz. Şuayb, Hz. Musa'nın kızlarına sürüsünü sulamak için yardım etmesi üzerine, kızı Sippora'yı Hz. Musa'ya verdi. Bunun üzerine Hz. Musa'da bir Dürzi atası olarak kabul edilir. Tanınmış bir Dürzi olan Amal Nasereldeen ve önemli bir Dürzi şeyhi olan Salman Tarif'e göre bu evlilik yoluyla Dürzilerle Yahudiler arasında bir akrabalık bağı oluşmuştur. Bu görüş İsraili Yahudiler ve Dürziler arasındaki özel ilişkiyi temsil etmek için kullanılır. Bugün Dürziler Şuayb (a.s)'a çok önem vermektedirler. Hatta Dürziler Hz.Şuayb'ın mezarını hac niyetiyle ziyaret etmektedirler.

Dürziler; Aşağı Celile bölgesindeki Hittin köyünde¹⁹ kutsal sayılan Hz. Şuayb'ın mezarında her yıl 25 Nisanda toplanarak şarkı, dans ve şölenler eşliğinde toplum ilişkilerini tartışır ve Hz. Şuayb'ın ölüm yıldönümünü anarlar.

Dürziler için kutsal sayılan bir başka yer Hz. Şuayb'ın kız kardeşi Sit Shahvana'nın sözde mezar yeri olan Ein Qiniyye'²⁰dir.²¹

HZ. ŞUAYB'IN SOYU

Eski Antlaşma soy kayıtlarına çok önem vermiştir. Çünkü Yahudiler için soy kaydı, oymak farklılıklarını korumak amacıyla büyük önem taşımaktadır. Sürgün karışıklığından sonra, kral ve kâhin soylarının bir kez daha gözden geçirilmesi önemliydi.²²

Hz. Şuayb'ın soyu Kitab-ı Mukaddes'te şöyle geçmektedir.

Esav'ın yani Edom'un öyküsü: Esav şu Kenanlı kızlarla evlendi. Hitit'li Elon'un kızı Âda, Hivli Sivon'un torunu, Âna'nın kızı Oholivama, Nevayot'un kızkardeşi,

¹⁷ <http://jewishencyclopedia.com/articles/8620-jethro>, (25.03.2016)

¹⁸ Orhan Hançerlioğlu, İnanç Sözlüğü, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1975, s. 388.

¹⁹ **Hittin Köyü:** Taberiye gölünün 8 kilometre batısında yer alan bir Filistin köyüdür.

²⁰ **Ein Qiniya:** Golan Tepeleri'nde yer almaktadır. İsrail tarafından işgal edilen Suriye toprakları olarak kabul edilir.

²¹ [https://en.wikipedia.org/wiki/Jethro_\(Bible\)#cite_ref-7](https://en.wikipedia.org/wiki/Jethro_(Bible)#cite_ref-7), (29.03.2016)

²² William MacDonald, Kutsal Kitap Yorumu Eski Antlaşma Serisi, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2004, s. 487.

İsmail'in kızı Basemat. Âda Esav'a Elifâzı, Basemat Reuel'i, Oholivama Yeuş, Yalam ve Korah'ı doğurdu. Esav'ın Kenan ülkesinde doğan oğulları bunlardı.²³

Esav Yakup Peygamberin abisi ve İshak Peygamberin oğludur. Kur'an-ı Kerim'de adı geçmez fakat Tevrat'ın bazı bölümlerinde kendisinden bahsedilmektedir.

Esav karıları, oğullarını, kızlarını, evindeki bütün adamlarını, hayvanlarının hepsini, Kenan ülkesinde kazandığı malların tümünü alıp kardeşi Yakup'tan ayrıldı, başka bir ülkeye gitti. Birlikte yaşayamayacak kadar çok malları vardı. Yabancı olarak yaşadıkları bu topraklar davarlarına yetmiyordu. Esav, Edom dağlık bölgesine yerleşti.

Seir dağlık bölgelerine yerleşen Edomlular'ın atası Esav'ın soyu; Esav'ın oğullarının adları şunlardır. Esav'ın karılarından Âda'nın oğlu Elifaz, Basemat'ın oğlu Reuel.²⁴

Reuel'in oğulları: Nahat, Zerah, Şamma, Mizza. Bunlar Esav'ın karısı Basemat'ın torunlarıdır.²⁵

Esav'ın oğlu Reuel'in oğulları şunlardır. Nahat, Zerah, Şamma, Mizza. Bunlar Edom ülkesinde Reuel'in soyundan gelen beylerdi ve Esav'ın karısı Basemat'ın torunlarıydı.²⁶

Ayrıca Reuel'in yedi tane kızı vardır. ²⁷ Ancak bu yedi kızdan sadece birinin ismi zikredilmektedir. Onun ismi de Sippora'dır.

Kitab-ı Mukaddes'e göre Esav ve Yakup Peygamberin ilk önce Kenan ülkesinde “Şeria, (Ürdün) nehri'nin batısındaki Antik Filistin topraklarına İbrahimî dinî metinlerde verilen isim. Bu bölge günümüzdeki İsrail, Filistin ve Lübnan toprakları ile Ürdün, Mısır ve Suriye'nin kıyı kesimlerini kapsamaktadır. Antik Çağ'da bu bölgede yaşadığı bilinen ilk halk ise aynı zamanda bu bölgeye ismini de vermiş olan Antik Kenanlılardır.”²⁸ Yaşadıkları, kazandıkları malların çoğalmasıyla birlikte aynı yerde yaşayamamaları üzerine Esav her şeyini alıp Edom bölgesine (Yahudi İncil'inde) “Esau'ya ve onun soyundan gelen kavme verilen isimdir. Edom kavmi günümüzde Ürdün'e komşu olan ve Ölü Deniz'in güneyindeki Necef Çölü ve Araba Vadisinin yer

²³ Yaratılış,36: 1-5.

²⁴ Yaratılış,36: 6-10.

²⁵ Yaratılış,36: 13.

²⁶ Yaratılış,36: 17.

²⁷ Mısırdan Çıkış,2: 16.

²⁸ Vikipedi, özgür ansiklopedi, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kenan> ,(20.01.2016)

aldığı bölgede yaşayan Sami dilinde konuşan bir yerli halktı. Bölgede, halka verilen Edom adına neden olan kırmızı kumtaşı yaygın olarak bulunuyordu.”²⁹ yerleşmiştir.

HZ. ŞUAYB’IN HZ. MUSA İLE TANIŞMASI

Hiz. Yakup’un on iki oğlu vardı. Hiz. Yakup Yusuf’u diğer oğullarından daha çok sevmiştir. Çünkü Hiz. Yusuf, Hiz. Yakup’un yaşlılığında doğmuştur. Hiz. Yakup’un Hiz. Yusuf’u daha çok sevdiğini gören kardeşleri Hiz. Yusuf’u kıskanmışlar ve onu satmışlardır. Hiz. Yusuf’u satın alan İsmaililer onu Mısır’a götürmüştür. Hiz. Yusuf orada Mısır Kralı’nın rüyasını yorumlar, güvenini kazanır ve bunun üzerine Hiz. Yusuf Firavun’un başdanışmanı olur. Daha sonra kıtlık olmuş, Hiz. Yusuf’un kardeşleri Mısır’dan yardım istemeye gelmiştir. Hiz. Yusuf kardeşlerini tanımış, onlara yiyecek vermiş ve onları affederek Hiz. Yakup ve kardeşlerini Mısır’a davet etmiştir. Hiz Yusuf ve ailesi Mısır’da yaşlanıp ölmüşlerdir. Fakat onların soyları üreyip çoğalmış ve ülke onlarla dolup taşmıştır.

Daha sonra Hiz. Yusuf hakkında bilgisi olmayan bir kral Mısır’da tahta çıkmıştır. Halkına “Bakın, İsraililer sayıca bizden çok” dedi. Gelin onlara karşı aklımızı kullanalım yoksa daha da çoğalırlar, bir savaş çıkarsa düşmanlarımıza katılıp bize karşı savaşır ülkeyi terk ederler.”³⁰

Böylece onlara zulüm edecek, onları ağır işlere koşacak kişiler tuttular. Fakat zulüm yaptıkça İsraililer daha da çoğaldılar ve bölgeye yayıldılar. Bunun üzerine Mısır Kralı İsraili doğan her erkek çocuğun Nil nehrine atılması, kız çocukların sağ bırakılması emrini verdi.

Levili bir adam kendi oymağından bir kızla evlendi. Kadın gebe kaldı ve bir erkek çocuk doğurdu. Güzel bir çocuk olduğunu görünce onu üç ay gizledi. Daha fazla gizleyemeyeceğini anlayınca, hasır bir sepet alıp katran ve ziftle sıvadı. İçine çocuğu yerleştirip Nil kıyısındaki sazlığa bıraktı.”³¹

Firavunun kızı Miryam yıkanmak için sepetin yüzdüğü ırmağın kıyısına indi. Bebek ağlamaya başlayınca Firavun’un kızında merhamet uyandı ve onu evlat edindi.”³² Firavun’un kızı Miryam onu sudan çıkardığı için ismini “Musa”³³ koydu.

²⁹Vikipedi, özgür ansiklopedi, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Edom>,(20.01.2016)

³⁰ Mısırdan Çıkış,1: 8-10.

³¹ Mısırdan Çıkış,2: 1-3.

³² MacDonald, a.g.e., s.97.

Musa büyüdükten sonra soydaşlarının yanına gitti. Yaptıkları ağır işleri seyrederken bir Mısırlının bir İbrani'yi dövdüğünü gördü. Çevresine göz gezdirdi. Kimse olmadığını görünce Mısırlıyı öldürüp kuma gizledi. Daha sonra olayı Firavun duyunca Musa'yı öldürtmek istedi. Kahramanca da olsa yaptığı bu düşüncesizce davranış Musa'yı sürgüne gitmeye zorlar.³⁴ Musa Firavun'dan kaçıp Midyan yöresine gitti. Midyan ülkesi Arabistan ya da Sina bölgesidir. Bir kuyunun başında otururken Midyanlı bir Kâhinin yedi kızı su çekmeye geldi. Babalarının sürülerini suarmak için yalıkları dolduruyorlardı. Ama bazı çobanlar gelip onları kovmak istedi. Musa kızların yanına koşup hayvanları suvardı. Sonra kızlar babaları Reuel'in yanına döndüler. Reuel "Nasıl oldu da bugün böyle tez geldiniz?" diye sordu. Kızlar "Mısırlı bir adam bizi çobanların elinden kurtardı" diye yanıtladılar. Üstelik bizim için su çekip hayvanlara verdi.³⁵

Bunun üzerine babaları "Nerede o? diye sordu. Niçin adamı dışarda bıraktınız? Gidin onun yemeğe çağırın."³⁶

Reuel bu yardımlarından dolayı Musa'ya yanında kalmasını teklif etti. Musa'da Reuel'in yanında kalmayı kabul etti. Reuel'de kızı Sippora'yı onunla evlendirdi.³⁷ Midyanlılar, İbraniler ile uzaktan akrabaydılar.³⁸

Sippora iki çocuk doğurdu. Musa birincisine "Garibim bu yabancı ülkede" diyerek çocuğa Gerşom adını verdi.³⁹

İkinci çocuğuna da "Babamın Tanrısı bana yardım etti, beni Firavunun kılıcından esirgedi." diyerek Eliezer adını koymuştur.⁴⁰

Aradan yıllar geçti ve Mısır Kralı öldü. İsraililer hala kölelik altında inliyorlardı. Tanrı İsraililerin iniltilerini duydu, İbrahim, İshak ve Yakup ile yaptığı antlaşmaları anımsadı ve İsraililere ilgi gösterdi.

³³ "Musa" İbranice "Moşe", "Çıkarmak" anlamına gelen "Maşa" sözcüğünü çağrıştırır.

³⁴ David S. Dockery, Holman Kutsal Kitap Rehberi, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 2012, s. 133.

³⁵ Mısırdan Çıkış,2: 11-19.

³⁶ Mısırdan Çıkış,2: 20.

³⁷ Mısırdan Çıkış,2: 21.

³⁸ MacDonald, a.g.e., s.98.

³⁹ Mısırdan Çıkış,2: 22.

*Kâhin: Yahudilerde Tanrı ile insanlar arasında aracılık yapan ve Tanrı'ya kurban sunmak gibi dinsel işlerle uğraşan görevli.
Kâhin İslamiyet'te Doğaüstü yollardan gizli, bilinmeyen şeyleri, geleceği bilme savında bulunan kimse.

⁴⁰ Mısırdan Çıkış,18: 4.

Musa bu arada kayınbabası Midyanlı Kâhin* Yitro'nun sürüsünü güdüyordu. Bu süre içinde halkına önderlik edebilmek için önemli dersler aldı.⁴¹

Rab Midyan'da Musa'ya, Mısır'a dön çünkü canını almak isteyenlerin hepsi öldü demişti. Bunun üzerine Musa Midyan'a kaçışından kırk yıl sonra kayınpederi Yitro'nun da kutsamasını alarak Mısır'a geri döndü. Yanında Yitro'nun kızı Sippora' yı ve çocukları Gerşom ve Eliezer'i de aldı.⁴²

KÂHİN YİTRO'NUN MUSA'YI ZİYARET ETMESİ

Musa'nın kayınbabası Kâhin Yitro, Tanrı'nın Musa ve halkı İsrail için yaptığı her şeyi, RAB'bin İsraililer'i Mısır'dan nasıl çıkardığını duydu. Musa'nın kendisine göndermiş olduğu karısı Sippora'yı ve iki oğlunu yanına aldı. Yitro Musa'nın karısı ve oğullarıyla birlikte Tanrı Dağı'na, Musa'nın konakladığı çöle geldi. Musa'ya şu haberi gönderdi. “Ben kayınbaban Yitro, Karın ve iki oğlunla birlikte sana geliyoruz.”⁴³

Musa kayınbabasını karşılamaya çıktı, önünde eğilip onu öptü. Birbirinin hatırlarını sorup çadıra girdiler. Musa İsraililer uğruna RAB'bin firavunla Mısırlılar'a bütün yaptıklarını, yolda çektikleri sıkıntıları, RAB'bin kendilerini nasıl kurtardığını kayınbabasına bir bir anlattı. Yitro RAB'bin İsraililere yaptığı iyiliklere, onları Mısırlıların elinden kurtardığına sevindi. Sizi Mısırlıların ve firavunun elinden kurtaran RAB'be övgüler olsun dedi. Halkı Mısır'ın boyunduruğundan O kurtardı. Artık biliyorum ki, RAB bütün ilahlardan büyüktür. Çünkü onların gurur duyduğu şeylerin üstesinden geldi. Sonra Tanrı'ya yakmalık sunu ve kurbanlar getirdi. Harun ile bütün İsrail ileri gelenleri, Musa'nın kayınbabası ile Tanrı'nın huzurunda yemek yemeye geldiler.⁴⁴

Burada olaylar kronolojik sırayla verilmemiştir. 5. Ayette Yitro'nun Sina Dağı'na, Musa'nın konakladığı çöle geldiğini okuruz, ama İsraililer 19:2'deki ayette belirtilen yere kadar ulaşmamışlardı. Bir yorumcu, bu düzenlemenin Yahve ile yapılan görüşmelerin ve yasanın verilisinin öyküsünü kesintisiz olarak aktarmak amacıyla yapıldığını ileri sürer. Musa büyük olasılıkla eşini ve iki oğlunu Midyan'da bırakmıştı. Şimdi Yitro, Sippora, Gerşom, Eliezer (Tanrım Yardımcıdır) buluşmak için sevinçle

⁴¹ MacDonald, a.g.e., s.100.

⁴² MacDonald, a.g.e., s. 101.

⁴³ Mısırdan Çıkış, 19: 1-6.

⁴⁴ Mısırdan Çıkış, 18: 7-12.

Musa'ya geliyorlardı. Bazı araştırmacılar Yitro'nun daha önce Yahve'ye tapınan biri olduğuna inanmalarına rağmen, onun tek gerçek Tanrı'ya burada inandığı anlaşılıyor.⁴⁵

YİTRO'NUN HZ. MUSA'YA ÖĞÜDÜ

Musa, ağır idari yükler arasında ezilirken kayınbabası Yitro, görevlerin nasıl daha iyi dağıtılabileceği konusunda ona tavsiyelerde bulunur.⁴⁶

Ertesi gün Musa halkının davalarına bakmak için yargı kürsüsüne çıktı. Halk sabahtan akşama kadar çevresinde ayakta durdu. Kayınbabası Musa'nın halk için yaptıklarını görünce, “Nedir bu halka yaptığın?” dedi. “Neden sen tek başına yargıç olarak oturuyorsun da herkes sabahtan akşama kadar çevrende bekliyor?”⁴⁷

Musa “Çünkü halk Tanrı'nın istemini bilmek için bana geliyor.” diye yanıtladı. Ne zaman bir sorunları olsa, bana gelirler. Bende taraflar arasında karar veririm. Tanrı'nın kurallarını, yasalarını onlara bildiririm. Kayınbabası “Yaptığın iş iyi değil” dedi. Hem sen hem de yanındaki halk tükeneceksiniz. Bu işi tek başına kaldıramazsın. Sana ağır gelir. Beni dinle sana öğüt vereyim. Tanrı seninle olsun. Tanrı'nın önünde halkı sen temsil etmeli, sorunlarını Tanrı'ya sen iletmelisin. Kuralları, yasaları halka öğret, izlemeleri gereken yolu, yapacakları işi göster. Bunun yanı sıra halkın arasından Tanrı'dan korkan, yetenekli, haksız kazançtan nefret eden dürüst adamlar seç, onları biner, yüzer, ellişer, onar kişilik toplulukların başına önder ata. Halka sürekli onlar yargıçlık etsin. Büyük davaları sana getirsinler, küçük davaları kendileri çözsünler. Böylece işini paylaşmış olurlar. Yükün hafifler. Eğer böyle yaparsan, Tanrı'da buyurursa, dayanabilirsin. Herkes esenlik içinde evine döner.⁴⁸

Musa kayınbabasının sözünü dinledi. Söylediği her şeyi yerine getirdi. İsraililer arasından yetenekli adamlar seçti. Onları biner, yüzer, ellişer, onar kişilik toplulukların başına önder atadı. Halka sürekli yargıçlık eden bu kişiler zor davaları Musa'ya getirdiler, küçük davaları ise kendileri çözdüler. Sonra Musa kayınbabasını uğurladı. Yitro'da ülkesine döndü.⁴⁹

⁴⁵ MacDonald, a.g.e., s. 114.

⁴⁶ Dockery, a.g.e., s.138.

⁴⁷ Mısırdan Çıkış, 18: 13–14.

⁴⁸ Mısırdan Çıkış, 18: 15-23.

⁴⁹ Mısırdan Çıkış, 18: 24–27.

Bazı kişiler Yitro'nun öğüdünün Tanrısal olduğunu, halk üzerinde duyarlı bir temsilci heyetinin yetkisinin gerektiğini düşünürler. Bazıları ise Tanrı'nın görev verdiği, görevi yerine getirecek lütfu da verdiğini hatırlatırlar. O zamana kadar Tanrı, Musa ile bir dost gibi konuşmuş ve bir aracı kullanmamıştı. Bu nedenle Musa, Tanrı'nın kendisi, düzenlemeler yapıncaya kadar aynı şekilde devam etmeliydi.⁵⁰Kitab-ı Mukades'te yaptığımız araştırmalar sonucunda Hz. Şuayb'ın vefatı ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır.

⁵⁰ MacDonald, a.g.e., s.114.



İKİNCİ BÖLÜM
KUR'AN-I KERİMDE HZ. ŞUAYB

KUR'ÂN-I KERİM'DE HZ. ŞUAYB (A.S)

Hiz. Şuayb (Arapça; شعیب, İbranice; Yitro) Medyen⁵¹ ve Eyke⁵² halkına gönderilen bir peygamberdir.⁵³ Şuayb Arapça'da doğru yolu gösteren anlamına gelmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de zikredilmiş bir peygamber olup Hud (a.s.), Salih (a.s.), ve Lut (a.s.)'dan sonra zikredilmektedir.⁵⁴

Hiz. Şuayb'ın ismi Kur'an-ı Kerim'de on bir yerde geçer.⁵⁵

Şuayb; "Mübarek bir toplumdan gelmiş, dal budak salmış" demektir. Çünkü ataları Hiz. İbrahim veya Hiz. Salih'e uzanır. Hiz. Şuayb Hiz. İbrahim ile birlikte Şam diyarına göçmüş bulunan bir kabiledendir. Bazı kişiler Şuayb'ın lakap olduğunu söylerler ve asıl adının şöyle olduğu kanaatindedirler: "Yetrun, -Yabrun, -Jetrin, -Yetru, -Yesri". Son isimlerin kardeşinin ismi olduğunu da söyleyenler vardır.⁵⁶ Şuayb isminin "şa'b" (kabile, halk) veya "şi'b" (vadi, yol) kelimesinin küçültme şekli (ism-i tasgir) olduğuna dair görüşler bulunmakla birlikte peygamber isimlerinin küçültme formunda gelmesi uygun görülmediğinden ismin aslının bu olduğu görüşü tercih edilmiştir.⁵⁷ Şuayb Peygamberin ismi, kalbi hikmetin aslıdır. Kalp, Allah'ın adına mazhar olmuştur. O, bedenın itidaline ve nefsin adaletine sebep olan uzuvdur. Beden için kalp ne ise, kavmi içinde Hiz. Şuayb odur. O da insanları itidale ve birbirine adalete davet ile vazifeli bir nebiydi.⁵⁸

Hiz. Şuayb'ın doğumu hakkında Kur'an-ı Kerim'de kabilesinin çok yaşadığından, uzun ömürlü olduğundan bahsedilir. Buna göre doğumu hicretten önce yaklaşık 1802 (M.Ö. 1180)'dir. Hiz. Musa kendisine kırk

⁵¹ **Medyen**; Hicaz'ın kuzey batısında, oradan Kızıldeniz'in doğu sahiline, güney Filistin'e, Akabe Körfezi'ne ve Sina Yarımadasının bir bölümüne kadar uzanan bölgelerde yer alır.

⁵² **Eyke**; Hicaz bölgesinin sonunda ve Şam bölgesinin de başlangıcı ile Mekke-i Mükerreminin ortasında bir şehirdir.

⁵³ <http://peygamberlertarihi.webnode.com.tr/peygamberler/hz-%C5%9Fuayb/>, (20.01.2016)

⁵⁴ Fr. Buhl, İslam Ansiklopedisi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970,XI, 579.

⁵⁵ Ahmet Lütü Kazancı, Peygamberler Tarihi, Nil Yayınları, İstanbul, 1997, s.134.

⁵⁶ Ahmet Cemil Akıncı, Hiz. Şuayb, Bahar Yayınları, İstanbul, 2013, s.15.

⁵⁷ Mehmet Ümit, DİA, Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi, İstanbul, 2010,XXXIX, 222.

⁵⁸ Nezihe Araz, 28 Peygamber, Güven Yayınevi, İstanbul, "ts", s.136.

yaşında gelip kızıyla evlendiği zaman, Kur'an-ı Kerim onun yaşlanmış olduğunu buyurur ki, bu tarih uyar.

Hız. Şuayb' ın doğumunda yakında geçmiş peygamberlerin ve gelecek peygamberlerin durumu şöyledir:

- 1- Hız. Yakup vefat edeli kırk üç sene olmuştu.
- 2- Hız. Yusuf'un ölmesine on bir sene vardı.
- 3- Hız. Eyyüb'ün vefatına ise otuz bir sene vardı.
- 4- Hız. Bış'ın doğmasına on iki sene vardı.
- 5- Hız. Harun'un doğmasına elli yedi sene vardı.
- 6- Hız. Musa' nın doğmasına altmış sene vardı.
- 7- Hız. Yüşa' nın doğmasına doksan sekiz sene vardı.⁵⁹

Hız. ŞUAYB (A.S)' IN SOYU

Şuayb b. Mikail, b.Yeşcür, b. Medyen, b. İbrahim aleyhisselamdır. Hız. Şuayb (a.s)' ın annesi, Lut (a.s)' ın kızı Mikail'dir.⁶⁰ Şuayb (a.s), Musa (a.s)' ın kayın pederi idi.⁶¹

Hız. Şuayb (a.s), Medyen kavminin eşrafından Mikail isminde bir zatın oğludur. Mekil'in babası Yeşcur, Yeşcur'un babası da Medyen'dir.⁶²

Hız. Şuayb, İbrahim (a.s)' ın torunlarındandır veya onun ile beraber Şam diyarına hicret etmiş olan bir kabiledendir. Babasının adı Mikail veya Süveyb'dir.⁶³

Hız. Şuayb, Hız. İbrahim veya Hız. Salih'in neslindendir. Soyunun anne tarafından Hız. Lut'un kızına ulaştığı ve Hız. Eyyüb ile teyze oğulları oldukları rivayet edilmiştir. İttifak edilen görüş, Hız. İbrahim'in soyundan geldiği olsa da, babasının ismi hakkında tam bir ittifak yoktur. O zat hakkında Mikail, Mikyil, Ayfa, Cizi, Behceb gibi isimlerden bahsedilmiştir.

⁵⁹ Akıncı, a.g.e., s.16.

⁶⁰ Kemal Anlar, Şeriatler Ve Peygamberler, Kùltür Yayınları, İstanbul, 1977, s.143.

⁶¹ M. Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2013, s.327.

⁶² Mehmet Dikmen, Peygamberler Tarihi, Cihan Yayınları, İstanbul, s.304.

⁶³ Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meali Alisi ve Tefsiri, Bilmen Yayınevi, İstanbul, 1985, II, 1059.

Mikail ismi farklı kaynaklarda hem Hz. Şuayb, hem babası hem de annesinin ismi olarak geçmektedir⁶⁴

HZ. ŞUAYB (A.S)' IN ÖZELLİKLERİ

H. Şuayb (a.s)'ın orta boylu, buğday benizli idi.⁶⁵ Güzel ve nurlu yüzlü, dolgun bedenliydi. Kendisine ve toplumuna uzun ömür ihsan buyurulmuştu. İki ayrı topluma (Medyen ve Eyke) gönderilen bir peygamberdir.⁶⁶ H.Şuayb Allah'a güvenir ve dayanırdı.⁶⁷ Akıllı ve yumuşak huyluydu.⁶⁸ Kavmi ve kabilesi arasında tertemiz bir ahlak ile tanınmıştı.Hakkı batıldan, iyiyi kötünden ayırma konusunda kabilesinin can-ı gönülden takdir ettiği bir şahsiyetin sahibiydi. Ona Şuayb denilmesi, Aşk'ın ön plana çıkmasından ileri gelmiştir.⁶⁹ H. Şuayb'ın lisanının Arapça olduğu rivayet edilmektedir.⁷⁰ Büyük bir hatipti. Fesahat ve belagat sahibiydi. İnsanları güzel söz ve nasihatlerle aydınlatmaya çalıştı. Kavmine güzel söz söylemesi ve tatlı ve tesirli hitap etmesi sebebiyle kendisine Hatî'b-ül Enbiya (Peygamberlerin hatibi) denilmiştir.⁷¹ Çobanlık ve çiftçilikle geçinirdi.⁷²

H. Şuayb'ın bir başka hususiyeti de çok gözyaşı döken bir peygamber olmasıdır. Yaşlılığı esnasında gözleri iyice zayıflamış, vücudu da kuvvetten kesilmişti. Birkaç defa gözlerini kaybedesiye ağladı. Cenâb-ı Hak, yine gözlerini iade edip:

“Ey Şuayb! Bu ağlama nedir? Cennet iştihakından mı, cehennem korkusundan mı?” diye vahiyle sual ettiğinde “Ya Rabbi! Sen bilirsin ki, ağlayışım ne cennet iştihakından ne de cehennem korkusundandır. Muhabbetin kalbime yerleşmiştir. Bir de endişem vardır: Cemâlini

⁶⁴Peygamberler Tarihi, <http://peygamberlertarihi.webnode.com.tr/peygamberler/hz-%C5%9Fuayb/>, (20.01.2016)

⁶⁵ Mir Hâvend- Ravzatussafa Terceme, İstanbul, 1258, s.235.

⁶⁶ Abdullah Emin Çimen, Niçin Helak Oldular, Çağlayan Matbaası, İzmir, 2008, s.276.

⁶⁷ Araf 7/89.

⁶⁸ Hud 11/87.

⁶⁹ Enver Behnan Şapolyo, Peygamberler Tarihi, Önasya Yayınları, Ankara, 1968, s.156.

⁷⁰ H. İbrahim Acıpayamalı, Peygamberlerin Mucizeleri, Tuğra Neşriyat, İstanbul, 1986, s.84.

⁷¹ <http://peygamberlertarihi.webnode.com.tr/peygamberler/hz-%C5%9Fuayb/>, (20.01.2016)

⁷² M. Fikret Bilge. Peygamberler Tarihi 4, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2003, s.157.

müşâhede edebilmek!” Eğer sana nazar edebileceksem, hiçbir şeye gam yemem...” dedi. Cenâb-ı Hak vahyedip:

“Sözünde sâdık olduğuna göre cemâlimi seyretmek sana mübarek olsun Ey Şuayb! Bu sebeple kelîmim Musa bin İmran’ı da sana hâdim olarak veriyorum.” buyurdu.

Hz. Şuayb, merhametinin şiddetinden dolayı, insanların içinde bulundukları acınacak halden kurtarmak için ömrü boyunca kendisini yıpratırcasına gayret göstermiş, bu uğurda bütün gücünü sarf etmiştir.⁷³

HZ. ŞUAYB’IN PEYGAMBER OLARAK GÖNDERİLİŞİ VE BAZI FAZİLETLERİ

Eski çağlarda milletler arasında ictimai, iktisadi, siyasi bakımlardan büyük farklılıklar olduğu ve her milletin kendisine has özellikleri ve değer hükümleri bulunduğu için her kavme ayrı ayrı peygamber gönderilmiştir. Bu yüzden bazen aynı anda, ayrı ayrı kavimlere gönderilmiş birden fazla peygamber geldiği zamanlar olmuştur. Hz. Şuayb ise bu kaidenin ilk istisnasını teşkil eder. Hz. Şuayb iki ayrı kavme peygamber olmuştur. Biri kendi kavmi olan Medyen, diğeri ise komşuları olan Eyke kavmidir. Bu iki kavmin hayat tarzları birbirine yakındır.⁷⁴ Medyen ve Eyke halkına aynı peygamberin gönderilmiş olmasının sebebi, her iki kabilenin de aynı soydan gelmiş olmaları, aynı dili konuşmaları ve yan yana komşu bölgelerde yerleşmiş bulunmaları olsa gerekir. Aynı yörelerde yan yana yaşamış ve birbirleriyle evlilik gibi sosyal ilişkiler içinde bulunmuş olmaları mümkündür. Sonra, bu iki akraba kabilenin ikisi de, meslekten ticaret adamıydılar ve aynı kötü hayat, sosyal ve ahlâki düşüklük içinde idiler. Kitab-ı Mukaddes’in ilk kitaplarına göre, bunlar Baal-peo’a taparlardı. Yani putperesttiler. İsrail oğulları Mısır’dan çıkıp da bunların bölgelerine girince, aynı putperestlik ve zina hastalığından etkilenmişlerdi. Yine, bunlar biri Yemen ile Suriye’yi diğeri İran Körfezi ile Mısır’ı birleştiren iki uluslararası ticaret yolu üzerinde yerleşmiş bulunuyorlardı. Bu avantajlı durumları

⁷³ <http://peygamberlertarihi.webnode.com.tr/peygamberler/hz-%C5%9Fuayb/>, (20.01.2016)

⁷⁴ Dikmen, a.g.e., s.305.

nedeniyle, büyük ölçüde yol kesiciliğe başlamışlardı ve ağır haraclar ödemedikçe hiçbir kervanın geçmesine izin vermiyorlardı. Böylece, ticaret yollarını bir hayli tehlikeli hale getirmişlerdi. İşte bu sebeplerle Allah (c.c) her iki kavme de aynı peygamberi göndermiş ve bu peygamber kendilerine aynı öğretileri ve aynı mesajı getirmiştir.⁷⁵

Hız. Şuayb (a.s); Yüce Allah'ın Âdem, Şid, İdris, Nuh ve İbrahim aleyhisselamlara indirdiği sahifeleri okurdu. Hız. Şuayb kavmini bütün peygamberlerin yaptığı gibi önce yalnızca Allah'a kulluğa, onun ilahlıkta biricik kabul edilmesine, sadece O'na tapınmaya ve özellikle hayatın tümüne ilişkin otoritede biricik olduğu gerçeğine çağırarak işe başladı. Yani kavmini Tevhide çağırıyordu. Daha sonra toplumun en büyük hastalığı muamelat konusuna Allah'ı karıştırmamak ve ölçüye ve tartıya riayet etmeye, sosyal ilişkilerini düzenlemede Allah'ın adil kanununa başvurmaya, kendilerinin uydurdukları kurallar edinmemeye başkalarının yolunu kesmemeye, yeryüzünde bozgunculuk yapmamaya, alış verişte hile yapmamaya çağırıyordu.⁷⁶ Yeryüzünde fesad çıkarmaktan, halkı Allah'ın yolundan men etmeye çalışmaktan, zulümden ve benzeri kötülüklerden, para kesmekten... sakındırdı.⁷⁷ Yüce Allah'ın verdiği rızık ve bolluğu ve geçim rahatlığı ancak onların Allah'a karşı küfürlerini artırıp azaplarını çabuklaştırmaya yaradı. Azgınlık ve sapkınlıkta devam ettiler. Hız. Şuayb' ın onlara Allah'ı hatırlatması, kendilerini Allah'ın azabı ile korkutması bir fayda vermedi.

Şuayb (a.s), yalnız halkı değil, Mısır Firavununu bile “Ey Firavun! Gök halkı, Yer halkı, denizler ve dağlar halkı kızdığı zaman, Allah'ın da gazaba geleceğinden korkmaz mısın?” diyerek uyardırmaya çalışmaktan geri durmadı.⁷⁸

⁷⁵ Muharrem Yıldız -Cüneyt Eren, “Kur’ân-ı Kerim ve Kitâb-ı Mukaddes’te Şuayb Aleyhisselam”, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, 2002, S. 2, s.107.

⁷⁶ Seyyid Muhammed Kutub, Fı-Zılâl Kurân, Dünya Yayıncılık ve Başak Ofset, İstanbul, 1991,IV, 342.

⁷⁷ Taberi, Taber-i Tefsiri, VIII, 237.

⁷⁸ Köksal, a.g.e., s.329.

HZ. MUSA'NIN MEDYEN'E GELİŞİ VE ŞUAYB (A.S) İLE TANIŞMASI

Hız. Musa, İsrail oğullarındandı. Firavun'un rüyasında Beytülmağdis tarafından gelen bir ateşin, Mısır evlerini sararak kıbtı evlerini yakıp harap ettiğini, İsrail oğullarının evlerine dokunmadığını görmüştür. Bunun üzerine sihirbazlara ve kâhinlere rüyasını anlatıp onların yorumlamasını istemiştir. Bunun üzerine onlarda Beytülmağdis'ten bir adam çıkacak ve Mısır'ı perişan edecek demişler ve bu zamanın yaklaştığını haber vermişlerdir. Bunun üzerine Firavun İsrail oğullarından doğacak her erkek bebeğın öldürölmesini emretmiştir. Hız. Musa'nın öldürölmesinden korkan annesi de ilahi emir ile O'nu bir sandığa koyup Nil nehrine bıraktı. Sular onu Firavunun sarayına sürükledi ve Firavunun karısı Hız. Asiye O'nu evlat edindi. Hız. Musa, Firavunun sarayında büyüdü. Hız. Musa kırk yaşında iken kaza ile bir kıptiyi öldürdü ve Firavundan korkup Mısır'dan kaçtı. Medyen'e geldi. Burada Hız. Musa'nın hayatı hakkında, konumuz Hız. Şuayb olduğı için ayrıntılı bilgiye yer vermedim.

Musa (a.s) Medyen'in şehir kapılarından birine geldiğinde, birçok kişinin sürülerini sulamakta olduğunu gördü. Yalnız iki kadın kalabalık yüzünden kuyulara yaklaşıyorlardı. Bu Hız. Musa'nın dikkatini çekti ve kızlara siz niçin suya yaklaşıyorsunuz diye sordu. Kızlar, biz çobanların işlerini bitirip gitmesini bekliyoruz, biz zayıflarız, erkeklerin arasına sokulamıyoruz. Onlar hayvanlarını sulayıp gitmeden biz su alamıyoruz. Babamız Medyen'li saygın bir ihtiyardır. Bu kızlar Hız. Şuayb'ın kızlarıydı. Büyük kızın ismi Safura, küçük kızın ismi ise Leyya idi.⁷⁹ Hız. Musa kızlara acıdı ve burada koyunları sulayacak başka yer yok mu dedi? Kızlar; tepenin eteğinde suyu az olan bir kuyu daha var. İtilaf nedeni ile ağzına büyük bir taş koyup kapattılar. Bu taş Medyenlilerden müteaddid kimseler bir araya gelseler kaldıramazlardı.⁸⁰ Kızlar Hız. Musa'yı kuyunun yanına götürdüler. Hız. Musa taşı kaldırdı ve hayvanları suladılar. Kızlar Hız. Musa'nın

⁷⁹ Bilge, a.g.e., s.163.

⁸⁰ Köksal, a.g.e., s.16.

yardımına sevinerek evlerine döndüler. Hz. Musa oradaki ağacın gölgesine çekilerek:

“Ey Rabbim! Bana lütfedeceğin her türlü nimete muhtacım!” diye dua etti.⁸¹ İbn Abbas’tan rivayet edildiğine göre, günlerdir yol alan, aç ve bitkin olan Musa’ya bu sözleri söylediği zaman biri görmüş olsaydı, açlıktan bağırsaklarının yeşillenmiş olduğunu görebilirdi. Buna rağmen Musa, Allah’tan bir lokmadan fazlasını istememiştir.⁸²

Hz. Şuayb kızlarının eve erken geldiğini görünce bir aksilik mi oldu, sürüyü sulayamadınız mı diye sordu. Kızlar da bir aksiliğin olmadığını sâlih bir gencin onlara yardım ettiğini, sürüyü onun sayesinde suladıklarını anlattılar. Hz. Şuayb bunun üzerine kızı Safura’dan onu çağırmasını istedi. Safura Hz. Musa’nın yanına giderek babasının yaptığı sulama ücretinin parasını vermek için çağırdığını söyledi. Bunun üzerine Hz. Musa bu işi para için yapmadığını söyledi yalnız kaldığı yerde yırtıcı hayvanların olduğunu düşünerek onunla gitmeye karar verdi. Safura önden Hz. Musa arkadan yürüyordu. Safura’nın eteği rüzgârdan bir miktar açılınca, Hz. Musa hemen öne geçip; “Ey Allah’ın kulu kadın! Sen, benim arkamda ol. Yanılırsam, yanıldığım zaman sen bana sözünle doğru yolu buluncaya kadar ayaklarıma atacağın çakıl taşı ile yolu göster. Çünkü biz Ehl-i Beyt, Yakub oğulları, kadınların açılan arkalarına bakmayız, dedi.⁸³ Safura, Hz. Musa’nın bu ince düşüncesine ve güvenilirliğine dikkat edip, memnun olmuştu. Hz. Şuayb, Hz. Musa’yı güler yüzle karşıladı. Yaptıklarından dolayı teşekkür edip evinde ağırladı. Hz. Musa O’na başından geçenleri anlattı ve Hz. Şuayb O’na şöyle dedi. Endişe etme o zalimlerin elinden kurtuldun artık.⁸⁴

Hz. Şuayb’ın güvenilir bir adama ihtiyacı vardı. Safura babasına O’nu, ücretle çoban tut. O hem kuvvetli hem de güvenilir biridir, dedi. Hz. Şuayb kızına kuvvetli olduğunu taşı kaldırmasından anladın yalnız güvenilir olduğunu nerden anladın deyince, O bana hıyanet etmek istemeyip

⁸¹ Kasas 28/24.

⁸² Abdullah Aydemir, İslami Kaynaklara Göre Peygamberler, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1996, s.119.

⁸³ Köksal, a.g.e., s.17

⁸⁴ Kasas 28/25.

arkasından yürümemi emretti, dedi. Bunun üzerine Hz. Şuayb'ın Hz. Musa'ya olan teveccühü ve rağbeti arttı.

HZ. MUSA'NIN HZ. ŞUAYB'A DAMAT OLUŞU

Hız. Şuayb ilahi ilham ile kızlarından birini ona vermeyi düşündü. Yalnız Hız. Musa'nın çeyiz verecek bir şeyi yoktu. Bunun üzerine Hız. Şuayb bana sekiz yıl hizmet şartıyla bu iki kızımdan birini sana nikâhlamak istiyorum. Şayet hizmetinde on yılı tamamlarsan, o da kendinden (senin kereminden) olur. Sana güçlük çekirtmekte istemem. İnşallah beni doğru dürüst insanlardan bulursun, dedi. Hız. Musa: "Bu seninle benim aramda bir taahhüt olsun. Bu iki müddetten hangisini tamamlarsam tamamlayayım, bana haksızlık yapılmasın. Yüce Allah bu dediklerimize şahit olsun."⁸⁵ diyerek teklifini müsbet cevapladı.⁸⁶

Hız. Musa'nın bu on yılın sonunda mı, yoksa anlaşmadan sonra mı evlendiği hakkında net bir bilgi yoktur.

Ayrıca Hız. Musa'nın çobanlığının kaç yıl sürdüğü konusu araştırılmış kesin sonucu imkânsız denecek kadar güç olan konu genelde Hız. Peygamber ve sahabenin ileri gelenlerine sorulmak suretiyle açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. İbn Abbas'tan nakle göre Hız. Peygamber, Cebail'e: "Musa tayin edilen bu iki müddetten hangisini yerine getirdi?" diye sormuş, o da "en uzun müddet (on yıl) yaşlı zatın hizmetinde bulunmak suretiyle anlaşmayı en mükemmel tarzda yerine getirdi" karşılığını vermiştir.⁸⁷

HZ. ŞUAYB'IN HZ. MUSA'YA ÂSA HEDİYE ETMESİ

Hız. Musa Şuayb (a.s)'ın yanında çobanlık yaptı. O'nun sürülerine baktı. Medyen halkı da Hız. Musa'yı çok sevmişti. Onun gelmesiyle bölge bereketlenmişti. Hız. Musa elli yaşına gelince Hız. Şuayb' tan Mısır'a gitmek izin istedi. İlahi ilhamda o yöndeydi. Hız. Şuayb Hız. Musa'ya izin verdi ve

⁸⁵ Kasas 28/28.

⁸⁶ Aydemir, a.g.e., s.118.

⁸⁷ Aydemir, a.g.e., s.121.

O’da karısı Safura ile birlikte yol hazırlığına başladı. Hz. Şuayb, Hz. Musa’ya asalarından birini vermek istedi. O zaman Peygamberlerin asaları Hz. Şuayb’ın yanında idi.⁸⁸ Hz. Şuayb, Hz. Musa’dan asalardan birini getirmesini istedi. Allah’ın emri ile iki çatal başı olan asa, eline geldi. Bu asayı vaktiyle bir melek, Hz. Şuayb’a verip, vakti gelince sahibi bu asayı senden alacaktır, demiştir. Hz. Şuayb bu asayı aldığını görünce o bende emanettir, başka bir asa al dedi. Hz. Musa o asayı koyup elini uzattığında yine o asa eline geldi. Bu olay üç kere tekrarlandı. Bunun üzerine Hz. Şuayb asayı Hz. Musa’ya verdi.⁸⁹

Daha sonra Hz. Şuayb emanet olduğunu düşünerek asayı verdiğine pişman oldu fakat Hz. Musa asayı geri vermeye yanaşmadı. En sonunda kendileriyle karşılaşacak, yanlarına ilk gelecek adamı hakem etmeye ve onun vereceği hükme razı oldular. O sırada insan suretine bürünmüş bir melek, yürüyerek yanlarına geldi ve onlara şöyle dedi.

“Asayı yere koyunuz! Onu yerden kim kaldırıabilirse o, onundur, diye hüküm verdi. Musa (a.s) asayı yere koydu. Şuayb (a.s) asayı kaldırmaya güç yetiremedi. Musa (a.s) ise asayı eliyle tutup kaldırdı. Şuayb (a.s) bunu görünce asayı Musa (a.s)’ya bıraktı.⁹⁰

Bu olaydan sonra Hz. Musa, karısı Safura ile birlikte Medyen’den ayrılıp Sina yarımadasına doğru yola çıktı.

MEDYEN VE MEDYEN HALKININ DURUMU

Medyen, İbrânice’de “çekişme ve yargı” gibi anlamlara gelmektedir. Kelimenin semitik yapısı; “yargılama yeri” anlamında bir kökten gelmektedir. Aynı zamanda Medyen, Hz. İbrahim’in Ketura adlı cariyesinden doğan oğlunun adıdır.⁹¹ Kur’an-ı Kerim’de Medyen kelimesi on defa geçer.⁹²

⁸⁸ Köksal, a.g.e., s.19.

⁸⁹ Bilge, a.g.e., s.165.

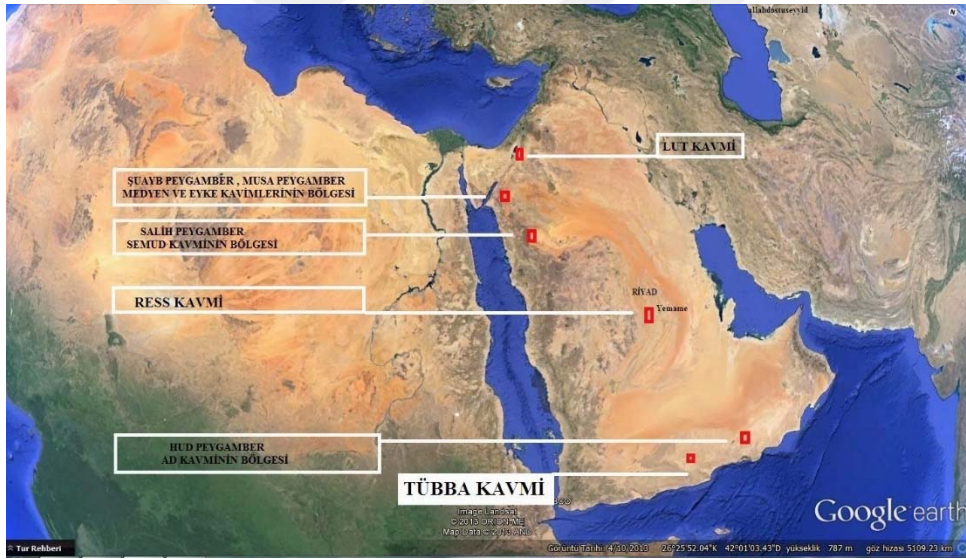
⁹⁰ Köksal, a.g.e., s.20.

⁹¹ <http://gizliilimler.tr.gg/Hz---%26%23350%3Buayb--k1-A--S--k2-.htm>, (20.01.2016)

⁹² Ahmet Ağırakça, Şamil İslam Ansiklopedisi, Şamil Yayınevi, İstanbul, 2000, V, 317.

Medyen'in bulunduğu yer ile ilgili rivayetler farklı olup, Kur'ân-ı Kerim'de bu hususta isminin zikrinden başka herhangi net bir işaret bulunmamaktadır. Yalnız bu şehrin Filistin ve Hicaz arasında Tebük'e mücavir, Kızıldeniz sahilinde olduğu görüşü ağır basmaktadır. Ancak, Kur'ân-ı Kerim coğrafi konum olarak Medyen'in Semud ve Lut kavmine yakın olduğundan bahseder. Hud suresi 89. ayette;

“Ey Kavmim! Sakın bana karşı düşmanlığınız, Nuh kavminin veya Hud kavminin yahut Salih kavminin başına gelenler gibi size de bir musibet getirmesin. Lut kavmi de sizden çok uzak değildir. Buradaki “Lut kavmi sizden uzak değildir.” ifadesinden coğrafi anlamda çıkarmak mümkündür. Çünkü Sodom ve Gomora şehirleri Medyen ile gerçekten de coğrafi konum olarak birbirine çok yakındır. Çünkü o şehirler Medyen'in yakın kuzeyindedir.”⁹³



Medyen toplumu ve peygamber Hz. Şuayb, Akabe körfezinin Suudi Arabistan tarafına doğru bakan bir bölgede bugünkü Tebük taraflarında yaşamıştır.⁹⁴

Medyen toprakları, Hicaz'ın kuzey batısında, oradan Kızıldeniz'in doğu sahiline, güney Filistin'e, Akabe Körfezi'ne ve Sina Yarımadasının bir bölümüne kadar uzanan bölgelerde yer alır.⁹⁵

⁹³ Yıldız, a.g.m., s.117.

⁹⁴ Ali Küçük, Besâiru'l Kur'an, Adım Matbaacılık ve Ofset, Konya, 2013, V, 406.

Medyen; Kulzum denizinin üst tarafında, Tebük şehrinin hizasında Tebük'e altı merhale uzaklıkta, Tebük'ten daha büyük bir şehirdir. Musa (a.s)'ın, Mısır'dan kaçtığı zaman Şuayb (a.s)'ın davarlarını suladığı kuyu üzerine bir bina yapılmış olarak hala Medyen'de bulunmaktadır. Medyen'e Medyen b. İbrahim (a.s)'dan dolayı Medyen ismi verilmiştir. Medyen, hem Medyen b. İbrahim (a.s) oğullarının hem de yurtlarının ismidir.⁹⁶

Medyen ve Eyke şehirleri, Kızıldeniz'in Akabe körfezinin doğu sahillerinde bulunan iki şehirdir. Tebük'ün kuzey batısındadır.⁹⁷

Medyen kelimesi hem kabile hem de şehre verilen isimdir. Burası Hicaz yolu üzerinde Maan yakınlarında bir yerdir.⁹⁸

Medyen; sık ağaçlı, yeşillik ve verimli topraklara sahiptir. Bölgenin batısında, Sina yarımadası vardır. Sina yarımadası ile Akdeniz arasında Tih çölü bulunur.

Tih çölü geçilmesi mümkün olmayan büyük bir sahradır. Bu çöle giren kaybolurdu. Bu nedenle Anadolu'dan, İran'dan, Filistin yurdundan gelip te, Mısır'a gidecek olan kervanlar önce güneye inip Medyen'e gelirler, oradan batıya yönelir, Sina yarımadası üzerinden Mısır'a giderlerdi.

Mekke yönüne gidecek olan kervanlarda Medyen'den geçmek zorundaydılar. Ticaret maksadı ile buralara giden kervanlar, Medyen'de konaklardı. Bu nedenle Medyen önemli bir ticaret merkezi olmuştu.⁹⁹

Medyen emin bir yer değildi. Yollarda emniyet yoktu. Hırsızlık, eşkıyalık normal sayılıyordu. Gelip geçen kervanların yollarını kesiyorlar, mallarını ucuz fiyatla zorla alıyorlar ve onlara yine zorla mallarını satıyorlardı. Alışverişte hile de yaparlardı. Ölçüleri ve tartıları hileliydi. Herkesin iki ölçeği vardı. Malı alırken büyük ve ağır ölçek, malı satarken küçük ve hafif ölçeği kullanırlardı.

Medyen halkı putperestti. Onlarda ahlaksız davranışlar normal hale gelmişti. Kimse hak hukuk tanımıyordu. Hak kuvvetli olanındı. Güçlerine ve varlıklarına güvenerek gelip geçen kervanları soyuyorlardı.¹⁰⁰

⁹⁵ Ağırakça, a.g.e., s.317.

⁹⁶ Köksal, a.g.e., s.327.

⁹⁷ Bilge, a.g.e., s.159.

⁹⁸ Muhammed Ali Sabuni, Safvetü't Tefâsir- Tefsirlerin Özü, Ensar Neşriyat, İstanbul, 1990, II, 326.

⁹⁹ Bilge, a.g.e., s.159.

Fakat Medyen halkı şunu unutuyordu. Allah Teâla şöyle buyurmuştur. Allah'ın bıraktığı helâl kâr, sizin için eksik tartma ve aldatma yoluyla kazandıklarınızdan daha hayırlıdır. Çünkü böyle kazancın bereketi yoktur. Bunda hayır olduğunu zannetseniz bile, bu mutlak şerdir. Yüce Allah aynı manada Bakara suresi 276. ayette şöyle buyurmuştur. Allah faizi eksiltir, sadakaları bereketlendirir.¹⁰¹

Medyen halkının en büyük günahları;

Allah'a şerik koşarak, birbirine sarmaşık meşe ağaçlarıyla sarılı bir meşe ağacına tapmaları,

Birçok günah işlemeleri,

Ölçerken, tartarken tam alıp eksik vermeleri,

Halkın eşyalarına karşı haksızlık etmeleri,

Yolları kesip gelen geçenlerin mallarından onda bir pay alıp haksız kazanç elde etmeleri,

İnsanları Hz. Şuayb'ın yanına varmaktan korkutmaları,

Müminleri ölümle tehdit edip, onları dinlerinden döndürmek isterlerdi. Şuayb, yalancıdır. Sizi dininizden döndürmesin, derlerdi.¹⁰²

EYKE VE EYKE HALKININ DURUMU

Eyke; “Yumuşak ağaç bitiren bataklık” manasına gelir. Kızıldeniz sahilinde Medyen'e doğru uzanan meşe ağaçlarıyla kaplı bir yerdir.¹⁰³

Eyke; sık birbirine girmiş (balta girmemiş) ağaçlık demektir.¹⁰⁴

Eyke, Hicaz bölgesinin sonunda ve Şam bölgesinin de başlangıcı ile Mekke-i Mükerrreme'nin ortasında bir şehirdir. Dört mühim bölgenin ortasında olması dolayısıyla önemli bir ticaret merkezidir. Fakat şimdi harap bir haldedir. Eyke halkı Eyke'yi çok güzel imar etmişler, bağ bahçelerle süslemişler, bağlarını sarmaşıklar şeklinde koruluklar haline getirmişlerdir.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Bilge, a.g.e., s.159.

¹⁰¹ İsmail Hakkı Bursevi, Muhtasar Ruh'u'l- Beyan Tefsiri, Damla Yayınevi, İstanbul, 1995/5, IV, 165.

¹⁰² Köksal, a.g.e., s.328.

¹⁰³ Acıpayamlı, a.g.e. s.88.

¹⁰⁴ Kutub, a.g.e., VII, 629.

¹⁰⁵ Yıldız, a.g.m., s.120.

Eyke, deniz sahili ile Medyen arasında bulunan, sık ağaçlı, meşelik bir yer olup, burada oturan halka Eshab-ı Eyke denilirdi. Eshab-ı Eyke; Ehl-i Bâdiye= Kır halkı idi.¹⁰⁶ Ormanlık bir bölgede yerleşmiş olmaları sebebiyle Eyke halkına bu isim verilmiştir.¹⁰⁷

Eyke Halkı’da Allah’a şirk koşardı ve birtakım ticari ahlaksızlıklara sahipti. Ölçüde ve tartıda hile yaparlardı, terazilerin ayarlarını bozarak haksız kazançlarla başkalarının hakkını yerler, kul hakkına riayet etmezlerdi. Çeşitli yolsuzluklarla elde ettikleri haksız kazançlarla sermayelerini arttırıyorlardı. Yemen ile Suriye’yi birleştiren ticaret kervan yollarının üzerinde yerleşim yerleri olduğu için onların yollarını kesip, ellerinde ve avuçlarında ne varsa yağma etmek onlar için sıradan bir olaydı. Onlardan ağır haraçlar ödemedikçe hiçbir kervanın geçmesine izin vermiyorlardı. Eyke halkıda Medyenliler gibi Hz. Şuayb’ı yalanladılar ve “zulle günü”nün azabıyla helak oldular.¹⁰⁸

HZ. ŞUAYB’IN MEDYEN VE EYKE HALKINI DİNE DAVET ETMESİ

Medyen ve Eyke halkı putperestti. Her türlü kötülüğü, hilekârlığı yaparlardı. Hz. Şuayb onlara daima nasihat eder, doğruluğu tavsiye ederdi.¹⁰⁹

Hiz. Şuayb onlara:

“Ey Halkım! dedi. “Yalnız Allah’a ibadet edin! Çünkü sizin O’ndan başka tanrınız yoktur.” dedi.¹¹⁰ Onlar; Hz. Şuayb’ı gördüklerinde: Halkından kibirlenen eşraf grubu; “Bak Şuayb! dediler.Yeminle söylüyoruz. Ya tekrar dinimize dönersin ya da seni de sana inanan taraftarlarını da ülkemizden süreriz, dediler.”¹¹¹

Halk Hz. Şuayb’a kızılıyordu. Kabilesinden çekinmeseler Hz. Şuayb’ı tartaklarlar hatta daha ileri gidip öldürebilirlerdi. Hz. Şuayb’ın kabilesinden de sapıtanlar vardı. Hz. Şuayb’ın huzuru kaçmıştı. Bunun üzerine bir dağa

¹⁰⁶ Köksal, a.g.e., s.328.

¹⁰⁷ Hicr 15/78,79.

¹⁰⁸ Yıldız, a.g.m., s.121.

¹⁰⁹ Ekrem Sarıkçıoğlu, Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2011, s.61.

¹¹⁰ Araf 7/85.

¹¹¹ Araf 7/88.

çekilip orada yirmi yıl bir mağarada münzevi bir hayat yaşamıştır. Daha sonra ilahi bir ilhamla ovaya indi. Bir gün Cebrail (a.s) gelip, O'na peygamberliğini müjdeledi.

“O, Medyen ve Eyke halkına peygamberlik yapacaktı.”¹¹²

“Medyen ahâlisine de içlerinden biri olan Şuayb'ı gönderdik.”¹¹³

“Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı gönderdik.”¹¹⁴

“Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı gönderdik.”¹¹⁵

Hiz. Şuayb peygamber olunca, Medyen'e döndü. İki yüz yaşındaydı. Hiz. Şuayb Medyenlileri Hak olan Allah'ın dinine çağırdı. Onları toplayıp; “Ey halkım! Yalnız Allah'a ibadet edin, çünkü sizin O'ndan başka tanrınız yoktur. Hem ölçü ve tartıyı eksik tutmayın. Ben sizin bolluk içinde olduğunuzu görüyorum. Ama böyle devam edecek olursanız, sizi azapla kuşatacak olan bir günden korkuyorum. Sözlerimi iyi dinleyin ve bana uyun, dedi.”¹¹⁶ Bu ayet ile Hiz. Şuayb kavmini tevhide davet ediyor, onlara haksızlıkta bulunmamalarını, fesada çalışmamalarını, insanlara muamelelerinde ölçüyü ve tartıyı doğru tutmalarını, insanların eşyalarını, paylarını eksik tutarak hainlik etmemelerini öğütlemektedir.

Medyenliler bu sözler karşısında şaşkın şaşkın birbirlerine baktılar. Zulüm ve haksız kazancı kendilerine meslek edinmişlerdi. Hiz. Şuayb ise onları alıştıkları bu yaşayıştan döndürmek ve Allah'ın emrettiği şekilde yaşamalarını istiyordu. Medyenlilerden biri şu soruyu sordu.

Ey Şuayb! dediler. “Atalarımızı taptıkları tanrılarımızı terk etmeyi yahut mallarımızı dilediğimiz gibi kullanmaktan vazgeçmemizi senin namazın mı emrediyor? Aferin, amma da akıllı, uslu bir adamsın ha!”¹¹⁷

Burada Hiz. Şuayb onlara, putlara ibadeti bırakıp Allah'a ibadet etmelerini, ölçü ve tartıyı tam yapmalarını emredince, alay ve eğlence yoluyla ona cevap vererek şöyle dediler: Bize babalarımızın tapmış olduğu putlara ibadeti terk etmeyi emretmeye senin namazın mı çağırıyor. Bu, akıllı

¹¹² Bilge, a.g.e., s.167.

¹¹³ Araf 7/85.

¹¹⁴ Hud 11/84.

¹¹⁵ Ankebut 2/36.

¹¹⁶ Hud 11/84., Araf 7/85,86.

¹¹⁷ Hud 11/87.

bir insanın yapacağı bir iş değil. Veya mallarımız hakkında dilediğimizi yapmayı terk etmemizi, yani ölçü ve tartıda eksik yapmamızı terk etmemizi sana namazın mı emrediyor? Fahreddin Razi şöyle der: Hz. Şuayb onlara iki şey, yani Allah'ı birlemeyi, ölçü ve tartıda eksik yapmayı bırakmalarını emretti. Onlarda şu iki şeyle onun emrini ayıpladılar. Birincisi, Allah'ı birleme emrine karşılık “Babalarımızın taptığı” sözünü, ikincisi de ölçü ve tartıda eksik yapmayın sözüne karşılık “Mallarımızda dilediğimizi yaparız.” sözünü söylediler.¹¹⁸

Kâfirler, gerek kendilerini gerek bütün varlıkları yaratıp varlıkta tutan Allah'ın huzuruna namaz miracı ile çıkmanın zevkini tadamazlar. Dolayısıyla bu, kendilerine faydasız bir uğraş geldiğinden namaz kılanlarla alayı öteden beri âdet edinmişlerdir. Hz. Şuayb'ın toplumu hayata kavuşturan mesajlarını doğrudan doğruya reddedemediklerinden dolayı bu yoldan onları geçersiz kılmak niyeti ile bütün bunları onun kıldığı namaza bağlayarak akılları sıra değersiz göstermeye çalışmışlar, onun peygamberliği ile alay etmek kastıyla namazı ile alay etmişlerdir.¹¹⁹

Burada namazdan maksadın “din” olma ihtimalide vardır. Buna göre mana şöyle olur: “Dinin mi sana emrediyor? Namaz dinin en açık alameti olduğu için dine “namaz” denilmiştir. Rivayete göre Hz. Şuayb çok namaz kılardı. Kavmi onun namaz kıldığını görünce birbirlerine göz kırpar ve gülüşürlerdi. “Namazın mı emrediyor?” diyerek eğlenmek ve alay etmek istediler. Nitekim bunalmış bir kimsenin bazı kitaplar okuduğunu, sonra da saçma sapan sözler söylediğini gördüğünde; “Bu sözler, o kitapları okumaktan mı ileri geliyor?” dersin. Şüphesiz sen akıllı, yumuşak huylu ve olgun bir kimsesin. Taberi şöyle der: Onlar Allah'ın düşmanları oldukları için Hz. Şuayb ile alay ediyorlar, alay etmek maksadıyla bunu söylüyorlardı. Onlar bu sözleriyle sadece onun beyinsiz ve cahil olduğunu vurgulamak istediler.¹²⁰

Hz. Şuayb, Medyenlilerin bu alaylarına soğukkanlılık ile cevap verdi. “Ey Halkım! Ya ben Rabbinden gelen apaçık bir delile dayanıyorsam

¹¹⁸ Sabuni, a.g.e., III, 118.

¹¹⁹ Suat Yıldırım, Kur'ân-ı Hakîm ve açıklamalı Meâli, Define Yayınları, İstanbul, 2010, s.230.

¹²⁰ Sabuni, a.g.e., III, 118.

ve O, kendi katından bana güzel bir nasip lütfetmişse? O'na nankörlük etmem doğru olur mu? Hem ben sizi birtakım şeylerden men ederken kendim onları işlemek istemiyorum ki! İstedğim tek şey, gücüm yettiğinde ortamı düzeltmektir. Muvaffak olmam sadece Allah'ın yardımı ile olur. Onun için ben de yalnız O'na dayanıyorum, O'na yöneliyorum.”¹²¹

Bu ayette Hz.Şuayb, ben Rabbimden gelen apaçık bir delile dayanıyorsam ve O kendin katından bana güzel bir nasip lütfetmişse? Burada güzel bir nasip ile peygamberliğinin kastedildiği de, helal rızkın kastedildiği de söylenmiştir ki, her ikisine de ihtimal vardır.¹²²

Hiz. Şuayb nasihat ederek kavmine hitaben şöyle dedi. “Ben davamın doğru olduğuna delâlet eder beyyine ve mucize üzerine olur ve Rabbim tarafından helal rızıkla merzuk olursam benim için Rabbimin emrine muhalefet caiz olur mu? Benim hakkımda reyiniz nedir. Bana davay-ı nübüvvetini ispata kâfi mucize ve helâlinden çok rızık ve mal verirse ilahi vahye muhalefet, emrû nehyinde hıyanetlik caiz olur mu?

Hâlbuki Ey Kavmim! Size nehyettiğim şeylerde ben size muhalefet etmek istemiyorum. Benim maksadım muktedir olduğum kadar sizi ıslah etmektir.¹²³ Bu konuda benim başarıım Allah'tandır. Ben bu başarıyı yalnızca Allah'tan beklerim. Ondan başka kimseye güvenmem. Benim vekilim odur. Vekâletim onun elindedir.¹²⁴ Önüme çıkan terslikler, üzücü gelişmeler karşısında yalnız O'nun dergâhına sığınıyorum. Niyetimi, çalışmamı, çabalarımı O'na yöneltiyorum.¹²⁵

Hiz. Şuayb, bu açıklamadan sonra, kavmini korkutmak, yaptıkları kötülüklerden sakındırmak için şöyle söyledi: “Ey Halkım! Bana muhalif olmanız sakın sizi Nuh halkının yahut Hûd halkının veyahut Semûd halkının başına gelen felaketler gibi bir musibete uğratmasın. Lût halkı ise zaman ve mekân bakımından zaten uzağınızda değil, bari onların başına gelen felaketten ibret alın. Rabbinizden af ve mağfiret dileyin, sonra

¹²¹ Hud 11/88.

¹²² İbn Kesir, Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1990, VIII, 3978.

¹²³ Mehmet Vehbi, Hülasât-ül Beyan Fi Tefsîr-il Kur'an, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1968, VI, 2409.

¹²⁴ Küçük, a.g.e., VII, 63.

¹²⁵ Kutup, a.g.e., VI, 151.

günahlarınızdan tövbe edip O'na sığın! O sizi affeder ve korur. Çünkü Rabbim rahimdir, vudûddür.(pek merhametlidir, kullarını çok sever).”¹²⁶

Bu ayette Hz. Şuayb kavmini azap ve yok olma sahneleri ile karşı karşıya getirdikten sonra önlerine tövbe ve af kapılarını açıyor. En sevgi dolu, en cana yakın sözlerle onlara umut aşıyor. Kendilerini Allah'ın rahmetini hak etmeye ve yakınlığını kazanmaya özendiriyor. Hz. Şuayb görülüyor ki her yolu deniyor, soydaşlarını kimi zaman öğüt kimi zaman hatırlatma ve kimi zaman umutlandırma alanlarında gezintilere çıkarıyor. Belki kalplerini yumuşatırım belki yüreklerine korku salarım diye her çareye başvuruyor.¹²⁷ Hz. Şuayb'ın yaptığı bu ikazların Medyenliler üzerinde hiçbir etkisi olmadı. Adeta vicdanları körelmişti. Medyen Halkı Hz. Şuayb'a şöyle dedi.

Söylediklerinin çoğunu anlamıyoruz. Hem içimizde seni pek zayıf görüyoruz. Eğer senin için üç beş kişilik akraba grubunun hatırı olmasa seni taşa tutar linç ederdik. Bizim nazarımızda senin hiç önemin yoktur.¹²⁸ Hz. Şuayb'ın kavmi hayata ilişkin değerleri, görünür maddi güç kriterleri ile ölçüyorlardı. Hz. Şuayb'ın taşıdığı ve yüzlerine haykırdığı güçlü gerçeklerin onların gözünde hiçbir ağırlığı, hiçbir önemi yoktur. Önem verdikleri değer inanç bağlılığı değil aşiret taassubudur. Gönül bağı umursadıkları yok. Tek geçerli saydıkları bağ kan ve soy bağıdır. Ayrıca Yüce Allah'ın dostlarına yönelik kayırcılığında da haberleri yoktur. Onu hiç hesaba katmamaktadırlar.¹²⁹

Halk anlamıyordu, çünkü kulak vermiyorlardı, dikkatle dinlemiyorlardı. Vahiy ve nübüvve önem vermiyorlardı. Bütün fena insanlar gibi onlar da başka insanları da kendileri gibi kötü zannettiklerinden, şahsi çıkarlar peşinde koşmayan ihlaslı insanlar olacağını düşünemiyorlardı. Bu güzel insanların yaptıkları değerli hizmetlerin arkasında gizli niyetler, art düşünceler aramaya çalışıyorlardı.¹³⁰

¹²⁶ Hud 11/89,90.

¹²⁷ Kutup, a.g.e., VI, 152.

¹²⁸ Hud 11/91.

¹²⁹ Kutup, a.g.e., VI, 153.

¹³⁰ Yıldırım, a.g.e., s.231.

Hız. Ŗuayb bu tehditlere kulak asmadı ve Ŗöyle dedi; Ey Halkım! Demek akrabam sizin nazarınızda Allah Teâlâ'dan daha mı kıymetli ki siz O'nun buyruklarını arkanıza atıverdiniz. Ama Ŗunu unutmayın ki Rabbim, yaptığınız bütün Ŗeyleri ihata etmekte ve bilmektedir.¹³¹

Ey Halkım! Siz var gücünüzle elinizden geleni yapın, bende vazifemi yapıyorum. Zelil ve periŖan eden azabın kime geleceğini ve asıl yalancının kim olduğunu yakında bilip öğreneceksiniz. Gelecek azabı gözleyip bekleyin, ben de gözlüyorum.¹³²

Hız. Ŗuayb kavmine son derece açık ve net bir Ŗekilde tavrını koyabilmekte onlardan zerre kadar çekinmediğini ortaya koymaktadır.¹³³

Medyenliler Hız. Ŗuayb'ın sözlerine kızdılar ve git söyle Allah'ına bizi yok edeceğini iddia ettiğini azabı göndersin de görelim. Anlamadığımız sözlerle başımızı ağrıtmaya dediler. Hız. Ŗuayb Rabbinin yüceliğinden ve ululuğundan kaynaklanan cesaretle gayrete geliyor. Koruyucularının ve aşiretin himayesinden sıyrılarak, kavminin evrene egemen olan gerçek güçlere ilişkin değerlendirmelerindeki yanlışları yüzlerine vuruyor. Bütün yaptıklarını bilgisi ile dünyayı kuşatan Yüce Allah'a karşı edepsizlik yaptıklarını haykırıyor. Son sözünü söyleyerek kavmi ile arasındaki inanç farklılığına dayalı bir ara kesit çiziyor, Allah ile onların aralarından çıkıyor, onlar gibileri bekleyen azabın kara haberini veriyor. Kendilerini tercih ettikleri acı sonla baş başa bırakıyor.¹³⁴

Hız. Ŗuayb Medyenlilerin bu inkârcı tutumlarının değışmediğini görünce Medyen' in yakınındaki Eyke bölgesine gitti. Medyen ve Eyke yaşayış bakımından birbirine çok benzerdi. Hız. Ŗuayb, Medyenlilere söylediklerinin aynını Eyke'lilere de söyledi.

Ŗuara suresinin 176-191 ayetlerinde surenin yedinci kıssa dizisi olan Hız. Ŗuayb'ın ibretlik öyküsü anlatır.¹³⁵ İnsanların ibret alması için Allah birçok ibret gösterir.

¹³¹ Hud 11/92.

¹³² Hud 11/93.

¹³³ Küçük, a.g.e., VII, 70.

¹³⁴ Kutub, a.g.e., VI, 153.

¹³⁵ Süleyman Ateş, Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1989, VI, 319.

Hız. Şuayb onlara şöyle dedi. “Hala inkâr ve isyandan sakınmayacak mısınız? Ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Öyleyse Allah’a karşı gelmekten sakının da bana itaat edin. Bu hizmetten ötürü sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretimi verecek olan, ancak Rabbülâlemin’dir. Ölçeği, tam ölçün de eksik ölçüp hak yiyenlerden olmayın. Doğru terazi ile tartın, halkın hakkından bir şey kısmayın. Ülkede bozgunculuk yaparak nizamı bozmayın. Sizi de sizden önceki nesilleri de yaratan Rabbinize karşı gelmekten sakının.”¹³⁶

Hız. Şuayb bütün peygamberlerin kavimlerine hitap ettiği noktadan çağrıya başlamıştır. İnanç sisteminin temeli, ücret almaktan sakınma meselelerinden işe koyulmaktadır. Daha sonra onların özel durumlarına yönelmektedir. Bu milletin karakteri de ölçü ve tartıda hile yapmalarıydı. Haklarından daha fazlasını zorla ve gasp ederek almalarıydı. İnsanlara haklarından daha az vermeleri idi. Ucuza alıp fahiş fiyatla satmalarıydı. Hız. Şuayb onlardan bütün işlemlerinde adalet ve doğruluğu ilke edinmelerini istiyordu. Zira sağlam bir sistemin ardından iyi ilişkiler devreye girer. İnsan bu inanca rağmen, insanlarla ilişkilerinde hak ve adaletten sapmaz.¹³⁷

Hız. Şuayb bu ayetlerde Eyke ahalisine dört çeşit tebligatta bulundu.

1. Kilenizi tam ölçüyle verin ve noksan vermeyin ki, nâsın hukukuna tecavüz etmeyesiniz, doğru terazi ve kantarla tartın ki, nâsa hıyanetlik etmiş olmayasınız.
2. Halkın hukukunu hiçbir veçhile noksan etmeyin ve hiçbir suretle tecavüzatta bulunmayın.
3. Yeryüzünü ifsat etmeyin, yani yol kesmek ve gayrın malını nehb’ü garat etmek, ekinleri ve sair hasılatlarını hayvanata yedirmek ve ağaçlarını kesmek gibi fesattan vazgeçin.
4. İttika ile emirdir. Bu emir evvel ki vesayanın cümlesine şamil ve onların ruhu mesabesindedir.¹³⁸

Eykeliler Hız. Şuayb’ın bu sözleri karşısında şaşkına döndüler ve “Sen bir sihrin etkisine kapılmışsın. Bize hiçbir üstünlüğün yok, sende

¹³⁶ Şuara 26/177, 184.

¹³⁷ Kutub, a.g.e., VII, 629-630.

¹³⁸ Vehbi, a.g.e., X, 3945.

bizim gibi bir insansın. Doğrusu, biz seni yalancılardan sanıyoruz. Eğer peygamberlik iddiasında doğru isen haydi gökten üstümüze bir parça düşür, üstümüze azap indir.”¹³⁹

Bu tutum aşağılayan, alaya alan ve patavatsız hareket eden bir insanın meydan okuyuşudur. Peygamberimize meydan okuyan müşriklerin tutumlarını andırmaktadır. Hz. Şuayb çok güzel konuştuğu için ona Hatîbü'l Enbiya denilmiştir. Hz. Şuayb'ın çok güzel konuşması sonucunda kavmi onun büyüldüğünü iddia etmiştir. İnsan olması münasebetiyle onun peygamber olamayacağını, peygamber olan kişinin beşerden farklı olacağını ileri sürüyorlar ve eğer doğru sözlü isen gökten bir parça indir de görelim diyerek Allah'ın elçisinden azap istiyorlardı. Bu kişiler güçlerine ve kuvvetlerine güvendiler.

Hız. Şuayb Eykelilerin bu inkârcı tutumlarına üzüldü. Ancak içlerinden bazı kimseler Hız. Şuayb'ın peygamberliğine inanmışlar ve putlara tapmaktan vazgeçip Allah'a kulluk edeceklerini bildirdiler ve Hız. Şuayb kendisine iman eden insanları alıp Medyen'e geri döndü ve inkârcıları Allah'a havale etti. “Rabbim yaptıklarınızı iyi bilir. Neye layıksınız? Neyi hak ettiniz? Rabbim durumunuzu daha iyi bilir.”¹⁴⁰

Hız. Şuayb bıkip usanmadan kavmini doğru yola çağırıyor, onlara zulüm ve hileyi bırakmalarını söylüyordu. Fakat onun gayretleri inkârcıların kinlerini artırmaktan başka işe yaramadı. Hız. Şuayb'ın yanına giden insanların yollarını kesmeye, mallarını yağma etmeye başladılar. Bu sayede müminlerin çoğalmasına engel olacaklarını zannediyorlardı.

Bu büyük eziyetler karşısında Hız. Şuayb kavmine şu ikazı yaptı. “Ey Halkım! Siz inanmıyorsanız bari inananlara dokunmayın. Bu zulümden vazgeçin. Sizden önceki Salih, Hud, Nuh kavimlerinin uğradıkları azabı düşünün. İnkârcılar, Hız. Şuayb'ın ikazından rahatsız oldular ve hayır, Ey Şuayb! Ya dininizi bırakıp bizim dinimize dönersiniz ya da biz seni ve sana inananları şehrimizden çıkartırız ve elinizdeki mallara el koruz, dediler. Allah Teâla, Hız. Şuayb'ın kavminin küfürlerindeki şiddetlerini, isyanlarını,

¹³⁹ Şuara 26/185, 187.

¹⁴⁰ Şuara 26/189.

haddi tecavüzlerini, içinde bulunduğu sapıklığı ve halka karşı kalplerinde yer eden muhalefeti haber vermektedir.¹⁴¹

Bu sözlerden sonra, müminlere yaptıkları eziyeti daha da artırıp Onlara, biz zengin ve kuvvetli kimseleriz. Şuayb'ı bırakın diyorlardı. Eğer Hz. Şuayb'a iman ederseniz kaybedenlerden olursunuz. Bizim reddettiğimiz adama iman ederseniz artık başınıza gelecekleri siz düşünün. Sizleri kendimize köle yaparız, diyorlardı. Müminler ise bütün işkencelere rağmen, Hayır, Allah bizi hidayete erdirdikten sonra, biz asla küfre dönmeyiz, karşılığını veriyorlardı.

Medyen ve Eyke halkının çoğunluğu iman etmemekte ısrarlı ve inatçı olduğu ortaya çıkmıştı. Yapılan nasihatlerle yola geleceklerine müminlere olan zulümlerini artırıyorlardı. Bunun üzerine Hz. Şuayb, Allah'tan kendisi ile bu inkârcı millet arasında hükmünü vermesini, müminleri mükâfatlandırırken, kâfirleri cezalandırması için dua etti.

MEDYEN HALKININ AKİBETİ

Hz. Şuayb'ın duası üzerine artık Medyen ve Eyke'nin inkârcı halkı üzerine azap hak olmuştu.

Çünkü Medyen halkı insanlara zulmetmeye devam ediyor haksız kazançla ve çeşitli hile ve tuzakla halktan çaldıklarının hesabını yapıyorlar, dürüst ve namuslu vatan evlatlarını taşla tutmakla tehdit ediyorlar ve vatana ihanetle suçluyorlar, sıkıntılarını, isyanlarını, fikirlerini dile getirmek ve ifade etmek isteyenlere mani oluyorlardı. Her türlü ekonomik, siyasi ve askeri güç ellerinde olduğu için halkın helal malına geçit vermeyip onlara hayat hakkı tanımıyorlardı. Kendi hesaplarına kurdukları böyle bir dünyada yaşarken; Medyen halkı bir gece şiddetli bir ses duydular. Ardından büyük bir zelzele kendini hissettirdi. Zelzele o kadar ansızın ve şiddetli geldi ki, inkârcıların hiçbiri bir yere kaçamamıştı. Şehrin yıkılan enkazı altında kalıp can vermişlerdi. Zelzele sona erdiğinde, Medyen bir taş ve toprak yığını haline geldi.

¹⁴¹ Kesir, a.g.e., VI, 3027.

Ansızın şiddetli bir deprem onları yakalayiverdi de yurtlarında diz üstü dona kaldılar. O ana kadar Allah(c.c) huzurunda diz çökmeye yanaşmayanlar çaresiz diz çöktüler. Kazandıkları malları, mülkleri, medeniyetleri onları Allah'ın azabından kurtaramadı. Hz.Şuayb'ı yalanlayanlar sanki yurtlarında hiç oturmamış gibiydiler. Onlardan arkaya kalan hiçbir iz hiçbir eser yoktu. Asıl ziyana uğrayanlar Hz. Şuayb'ı yalanlayanların kendileridir.¹⁴²

Allah'ın elçisi Hz. Şuayb'ı yalanlayanlar ziyana uğradılar. Ziyana uğrayanlar kendileri oldu. Güya bunlara göre Allah'a ve Allah'ın elçisine iman eden, hayatlarını Allah'ın istediği gibi yaşayanlar ziyana uğrayacaktı. Fakat tam tersi oldu. Hem dünyada hem de ahirette te kaybedenler, elleri boşa çıkanlar Allah'ın elçilerini reddederek kendi hayat programlarını kendileri yaparak küfürlerine, şirklerine ve isyanlarına devam edenlerdir.¹⁴³ “Emrimiz gelince, Hz. Şuayb'ı ve onunla beraber iman edenleri tarafımızdan bir rahmetle kurtardık. Zulmedenleri ise korkunç bir gürültü yakaladı da yurtlarında yüzüstü çöke kaldılar.”¹⁴⁴

Allah Teâla burada onlara korkunç bir sesin geldiğini, Araf suresinde bir sarsıntının onları yakaladığını, Şuara suresinde de onlara zülle gününün azabının geldiğini zikreder. O halde azaba düşer kaldıkları günde bütün bu azaplar, onlar için bir araya gelmiştir. Allah Teâla bu ayetlerden her birinde sözün akışına uygun olanı zikretmiştir. Araf suresinde onlar: “Ey Şuayb seni ve beraberindeki inanmış olanları, memleketimizden çıkarınız.” (Araf 88) dediklerinde, orada sarsıntının zikredilmesi uygundur. Onların üzerinde zulmettikleri ve peygamberlerini çıkarmak istedikleri yer, onları sarsmıştır. Burada onlar peygamberlerine karşı sözlerinde edepsizlik ettiklerinde, onları susturacak ve söndürecek korkunç bir sesin zikredilmesi münasiptir. Şuara suresinde ise onlar: “Eğer sadıklardan isen bize gökten bir parça indir.” (Şuara 187) dediklerinde Allah Teâla (onların bu davranış ve sözlerine en münasip gelen azabı zikrederek) şöyle buyurur: “ Ve onları bulutlu bir

¹⁴² Araf 7/91, 92.

¹⁴³ Küçük, a.g.e., V, 422.

¹⁴⁴ Hud 11/94.

günün azabı yakaladı. Doğrusu o, büyük bir günün azabı idi.” (Şuara 189). İşte bu son derece ince, garib (Kur’an) sırlarındandır.¹⁴⁵

Azap vakti gelip Medyenliler yerle bir olurken Hz. Şuayb, kâfirlerden yüz çevirdi ve dedi ki; “Ey kavmim! Ben size Rabbim’in gönderdiği gerçekleri duyurdum ve size öğüt verdim. Artık kâfir bir kavme nasıl acırım?” dedi.¹⁴⁶

Tefsir-i Hazin’ de beyan olunduğuna göre, İbn-i Abbas’tan şöyle rivayet edilmiştir. Sayha (ses) ile iki kavim helak olmuştur. Birincisi Salih (a.s)’in, ikincisi de Şuayb (a.s)’ın ümmetidir. Yalnız sada (ses), Salih (a.s)’ in ümmetine memleketlerin üstünden, Şuayb (a.s)’ın ümmetine ise, altından gelmiştir.¹⁴⁷

EYKE HALKININ AKİBETİ

Eyke halkının akıbeti ise daha değişik oldu. Onlar da Medyenliler gibi Hz. Şuayb’ın uyarılarına kulak vermediler. Onu yalancılık ve büyücülükle suçladılar. Onlar şöyle dediler. Sen olsa olsa büyülenmişlerdensin. Sen de ancak bizim gibi bir beşersin. Bil ki, biz seni ancak yalancılardan sayıyoruz. Şayet doğru sözlülerdensen üzerimize gökten azap yağdır. Hz. Şuayb: Rabbim yaptıklarınızı en iyi bilendir dedi. Neticede onu yalanladılar da, kendilerini o gölge gününün azabı yakalayiverdi. Gerçekten de o muazzam günün azabıydı. Doğrusu bunda büyük bir ders vardır, ama çokları iman etmezler.¹⁴⁸

Eykeliler üzerlerine gökten bir azap yağmasını Hz. Şuayb’ın yalan söylemediğinin bir göstergesi olarak kabul edeceklerdir. Aslında onların zannına göre bu mümkün değildir de, hele bir görelim doğru mu söylüyor dercesine öylesine gökten bir azap yağmasını istiyorlar.¹⁴⁹

¹⁴⁵ Kesir, a.g.e., VIII, 3982.

¹⁴⁶ Araf 7/93.

¹⁴⁷ Dikmen, a.g.e., s.309.

¹⁴⁸ Şuara 26/185 - 190.

¹⁴⁹ Yıldız, a.g.m., s.128.

Azap vakti gelince havanın sıcaklığı artmaya başladı. Korkunç şekilde yakıcı ve kavurucu hale geldi. Sıcaklık kendilerini yakaladı ve bunalıttı.¹⁵⁰

Halk ne yapacağını şaşırdı. Artık rahatlıkla nefes alıp veremiyorlardı. Hemen evlerinin içine girdiler. Yalnız evin içinde de sıcaktan bunalıyorlardı. Sıcaklık kuyuları ve su kaynaklarını bile kuruttu. Ayaklarının altındaki yerin sığağından ayaklarının etleri döküldü. Kendilerine ne gölge, ne su bir fayda vermedi. Bu durum yedi gün yedi gece sürdü.

Halk bir gölgeden bir gölgeye koşarak ayakta kalmaya çabalıyorlardı. Putlar önünde diz çöküyorlar, onlara yalvarıyorlardı. Bu durumda bile hala putlardan medet umuyorlardı ve başlarına gelen felaketin o putlar yüzünden olduğunu idrak edemiyorlardı.¹⁵¹

Sekizinci gün Yüce Allah onlara güneşten gölgeleyecek bir bulut gönderdi. O bulutun altında biraz serinlik ve rahatlık olunca birbirlerini bulutun altında toplanmaya çağırdılar. Fakat serinlemek için altında toplandıkları buluttan gölgelik, onların acı kaderini belirleyecekti.

Hepsi bulutun altında toplandıkları zaman altlarından yer sarsıntısına üstlerinden de Cebrail (a.s)’in sayhasına tutuldular. O gölgelik Allah tarafından ilahi bir azap olarak ateş halinde üzerlerine inmiş hepsini alevler bitirmişti. Böylece üzerlerine gökten yağmasını alaylı bir sabırsızlıkla istedikleri azap gelmiş oldu. Allah bu korkunç azaptan, Hz. Şuayb ve ona iman edenleri rahmetiyle kurtardı.

Hız. Şuayb’ın davet ettiği Ehl-i Medyen ile Ashab-ı Eyke’nin akıbetlerini Araf suresi, Şuara suresi, Hud suresi ve Ankebut surelerinde değişik tabirlerle ortaya konmaktadır. Meşhedin azameti çok açık ve nettir;

Ansızın yakalayiveren bir deprem,
Korkunç bir gürültü,
Sarsıntı,
Gölge gününün azabı,

¹⁵⁰ Köksal, a.g.e., s.329.

¹⁵¹ Dikmen, a.g.e., s.310.

Derken o şiddetli deprem onları yakalayiverdi de yurtlarında diz üstü donakaldılar,

Hız. Şuayb'ı yalanlayanlar sanki yurtlarında hiç oturmamış gibiydiler. Asıl ziyana uğrayanlar Hız. Şuayb'ı yalanlayanların kendileridir.¹⁵²

Azabın şiddetini tasvir edecek daha etkili bir kelime olamazdı herhalde! Korkudan bir anda diz üstü çöküverme, kıpırdamadan ölme ve sanki o yurtlarında daha önce hiç oturan olmaması...¹⁵³

Kuran- Kerim'de kavimlerle ilgili ayrıntılı bilgi verilir ve insanlar bu kavimlerin sonu üzerinde düşünmeye ve "ibret almaya" davet edilir.

Bu konuyla ilgili olarak Kuran'da dikkat çekilen noktalardan biri, helak edilmiş olan kavimlerin çoğu kez yüksek bir medeniyet kurmuş olmalarıdır. Kuran'da, helak olmuş kavimlerin bu özelliği vurgulanırken şöyle denir:

"Biz bunlardan önce nice nesilleri yıkıma uğrattık ki onlar, zorbaca yakalamak (yakıp-yıkmak, baskı ve şiddetle yönetmek, sindirmek) bakımından kendilerinden daha üstündüler; şehirlerde (yerin üstünü altına getirip, sayısız kazı, inşaat ve araştırmalarla) her yanı delik-deşik etmişlerdi. (Ama) kaçacak bir yer var mı?"¹⁵⁴

Ayette, helak edilmiş toplumların iki özelliğine dikkat çekiliyor. Birincisi, "zorbaca yakalamak bakımından üstün" olmalarıdır. Bu, helak olmuş kavimlerin disiplinli ve güçlü askeri-bürokratik sistemler kurdukları ve kaba kuvvet yoluyla yaşadıkları coğrafyada iktidarı ele geçirdikleri anlamına gelir. Vurgulanan ikinci nokta ise, söz konusu toplumların, mimari özellikleriyle dikkat çeken büyük şehirler kurduklarıdır. Dikkat edilirse, bu iki özellik de, tam tamına, bugün teknoloji ve bilim yoluyla süslü bir dünya meydana getirmiş, merkezi devletler, büyük şehirler kurmuş olan ancak tüm bunların Allah'ın verdiği güçle olduğunu unutarak Allah'ı inkâr ya da göz ardı eden medeniyetlerin özelliğidir. Ancak ayette bildirildiği gibi, oluşturdıkları medeniyet, helak olmuş kavimleri kurtaramamıştır; çünkü

¹⁵² Araf 7/ 91, 92.

¹⁵³ Yıldız, a.g.m., s.131.

¹⁵⁴ Kaf 50/36.

medeniyetleri Allah'ı inkâr ve yeryüzünde bozgunculuk temeline dayanıyordu. İnkâr ve yeryüzünde bozgunculuk temeline dayandığı sürece, bugünkü medeniyetlerin sonu da farklı olmayacaktır. İşte bazıları Kuran'da bildirilen bu helak olaylarının önemli bir bölümü, modern çağda yapılan arkeolojik araştırmalar sonunda ortaya çıkarılmıştır. Kuran'da sözü edilen olayların delilleri olan bu bulgular, Kuran kıssalarının "ibret olma" özelliğini daha da açık bir biçimde gösteriyor. Çünkü Allah, Kuran'da "yeryüzünde gezip dolaşılması" ve "öncekilerin uğradıkları sonun anlaşılması" gerektiğini bildiriyor:

Biz senden önce, şehirler halkına kendilerine vahy ettiğimiz kimseler dışında(başkalarını elçi olarak) göndermedik. Hiç yeryüzünde dolaşmıyorlar mı ki kendilerinden öncekilerin nasıl bir sona uğradıklarını görmüş olsunlar? Korkup-sakınanlar için ahiret yurdu elbette daha hayırlıdır. Siz yine de akıl erdirmeyecek misiniz?

Öyle ki elçiler, umutlarını kesip de artık onların gerçekten yalanladıklarını sandıkları bir sırada onlara yardımımız gelmiştir; Biz kimi dilersek o kurtulmuştur. Suçlu-günahkârlar topluluğundan zorlu azabımız kesin olarak geri çevrilmeyecektir.

Ant olsun, onların kıssalarında temiz akıl sahipleri için ibretler vardır. (Bu Kur'an) düzüp uydurulacak bir söz değildir, ancak kendinden öncekilerin doğrulayıcısı, her şeyin çeşitli biçimlerde açıklaması ve iman edecek bir topluluk için bir hidayet ve rahmettir.¹⁵⁵

Gerçekten de öncekilerin kıssalarında temiz akıl sahipleri için ibretler vardır. Allah'a isyan ettikleri ve O'nun hükümlerini tanımadıkları için helak edilmiş olan kavimler, bizlere insanın Allah karşısında ne denli aciz ve zayıf olduğunu göstermektedir.¹⁵⁶

Kur'an-ı Kerim inanmayanlar için birde yasa ortaya koymaktadır. İnanmayanlar hakkında ilahi kaderin aşamalarından söz etmektedir. Böylece ortaya çıkıyor ki: İşlerin kendisine göre düzenlendiği, olayların kendisine göre meydana geldiği ve yeryüzünde "insanlık tarihini" yönlendiren, hareketini etkileyen bir yasa vardır. Peygamberlik misyonu dahi önemine ve

¹⁵⁵ Yusuf 12/109-111.

¹⁵⁶ <http://www.kavimlerinhelaki.com/oncekinesil.html>, (20.01.2016)

yüceliğine rağmen, bu yasanın gerçekleştirilmesini sağlayan vasıtalardan biridir. Bu yasa önemi açısından peygamberlik misyonundan daha büyük ve daha kapsamlıdır. İşlerin hiçbirisi başıboş seyretmiyor. İnsan bugün Allah'ın varlığını kabul etmeyen ateistlerin iddia ettiği gibi, bu yeryüzünde yalnız başına varlığını sürdüremez(kendi başına buruk olamaz!) Bu evrende meydana gelen her şey, ancak plan ve program çerçevesinde meydana gelmekte, bir hikmete bağlı olarak ortaya çıkmakta ve bir hedefe (bir amaca) doğru yönelmektedir. İşin sonunda özgür iradeye uygun biçimde işleyen geçerli bir yasa vardır. Bu yasayı belirleyen ve değişmez ilkeyi ortaya koyan özgür ilahi iradedir. Bu yasa şu ayetlerde açıklanmaktadır.

“Peygamber gönderdiğimiz her ülkenin halkını, ola ki, bize yalvarırlar diye, mutlaka sıkıntılara ve belalara uğrattık.”¹⁵⁷ “Sonra kötü günleri iyi günlerle değiştirdik de sayıca çoğaldılar ve: “Atalarımız da hem sıkıntılı hem de sevinçli günler geçirmişlerdi” dediler. Bunun üzerine onları hiç ummadıkları bir sırada ansızın yakalayiverdik.”¹⁵⁸ “Eğer o ülkelerin halkları iman edip kötülüklerden sakınsalardı, göğün ve yerin bereket kapılarını yüzlerine açardık. Fakat yalanladılar, biz de onları işlediklerinin cezasına çarptırdık.”¹⁵⁹

“Peygamber gönderdiğimiz her ülkenin halkını, ola ki, bize yalvarırlar diye, mutlaka sıkıntılara ve belalara uğrattık...” Yüce Allah iş olsun diye kullarının canlarını, bedenlerini, rızıklarını ve mallarını boşu boşuna sıkıntıya sokmaz. Putperest mitolojilerde boş işlerle uğraşan kindar ilahlar gibi, kendi kinini dindirmek, öfkesini indirmek için onları cezalandırmaz. Allah Teâla sadece peygamberlerini yalanlayanları sıkıntı ve belalarla cezalandırır. Çünkü zorluklarla deneme ve sınamanın tabiatı; henüz iyi tarafları bulunan, hayır ümidi bulunan fitratı uyarmak, birtakım iyilik kalıntılarını içinde taşıyan, fakat aradan geçen uzun zaman nedeniyle üzeri küllenen kalpleri inceltmek, yumuşatmak, zayıf olan insanları güçlü olan yaratıcısına yöneltmek, içtenlikle O'na yalvarmalarını sağlamak, merhametini ve bağışlamasını dilemelerini temin etmektir. İnsanlar bu

¹⁵⁷ Araf 7/94.

¹⁵⁸ Araf 7/95.

¹⁵⁹ Araf 7/96.

niyazları ve yakarışları ile Allah’a taptıklarını ilan etmiş olurlar. Allah’a ibadet ise insanın varlığının amacıdır. Yoksa yüce Allah’ın ne insanların kendisine yalvarmalarına ne de O’na kulluk yaptıklarını ilan etmelerine ihtiyacı yoktur.¹⁶⁰ Bu nedenle ilahi irade, kendilerine bir peygamber gönderildiği halde onu yalanlayan her ülke ahalisini, canları ve ruhları ile sıkıntılara, bedenleri ve malları ile zorluklara düşürmeye hükmetmiştir. Böylece acılarla onların kalplerini diriltmeyi dilemiştir. Şüphesiz ki acı en güzel eğiticidir. Bu öyle güzel bir acı kaynağıdır ki, potansiyel enerji halindeki iyilik kaynaklarının kaynamasına neden olur. Diri olan vicdanlarda duyarlılığı bileyen ve keskinleştiren bir berekettir. Rahmetin gölgelerine yönelik bir berekettir. Bu rahmet ise, üzüntü ve kederle yoğrulmuş güçsüz insanların üzerine darlık ve sıkıntı anlarında rahat ve afiyet dolu, tatlı ve hafif meltemleri estirir.¹⁶¹

“Sonra kötü günleri iyi günlerle değiştirdik.”

Birden şiddetin yerini rahat, zorluğun yerini kolaylık, kıtlığın yerini nimet, sıkıntının yerini huzur, kısırlığın yerini nesil, kıtlığın yerini bolluk, korkunun yerini güven alıverir. Bir de bakarsınız ki, ortalığı eğlence, rahat, yumuşaklık, nimetler, bolluk ve bereket alıp yürümüştür. Ne var ki bunların hepsi aslında birer deneme ve birer imtihandır. Sıkıntılarla denenmeye karşı insanların çoğu dayanır ve sabreder. Çünkü sıkıntı direnme güçlerini harekete geçirir. Eğer sıkıntı ile imtihan edilen kişi de hayır varsa, bu imtihan ona Allah’ı hatırlatabilir. Ona yönelmesini sağlayabilir. Bolluk ile denemeye gelince, bu konuda dayanabilen, sabreden insanlar çok azdır. Bolluk insana her şeyi unutturur. Eğlence insanı aldatır. Servet insanlığı azgınlığa götürür. Allah’ın pek az kulları dışında kimse bolluk ile imtihandan başarılı çıkamaz.

Sonra kötü günleri iyi günlerle değiştirdik de sayıca çoğaldılar ve:

Onlar çoğalmışlar ve yeryüzüne yayılmışlardı. Kolay bir şekilde geçimlerini temin ediyorlar ve rahat bir hayat yaşıyorlardı. İşledikleri amellerden dolayı, içlerinde içlerin de hiçbir sıkılma duymuyorlar ve yaptıklarından dolayı hiç kimseden korkmuyorlardı. Uzun bir süre rahat,

¹⁶⁰ Kutub, a.g.e., IV, 364.

¹⁶¹ Kutub, a.g.e., IV, 365.

nimet ve bolluk içinde yaşayan bireylerin veya toplumların rahata, nimete ve bolluğa alışan insanların hayatında rahatlıkla gözlemlenebilmektedir. Bu tür insanlar sanki ruhlarındaki duyarlılığı yitirirler, artık hiçbir şeye aldırılmazlar. Rahat içinde harcama da bulunurlar, rahatça eğlenceye ve rahat bir şekilde eğlenceye dalarlar. Aşırı bir düşkünlükle bu hayatlarına sınıksı bir şekilde tutunurlar. İnsanın tüylerini diken diken yapan, vicdanları tir tir titreten büyük günahların hepsini rahatlıkla ve sıkılmadan işlerler. Allah'ın gazabından sakınmazlar. İnsanların kınamasından çekinmezler. Her şeyi rahatlıkla, sıkılmadan ve aldırmadan yaparlar. Allah'ın evrendeki yasalarına dikkat etmezler. Yüce Allah'ın imtihanlarını ve sınamalarını düşünmezler.

“Atalarımız da hem sıkıntılı hem de sevinçli günler geçirmişlerdi” dediler. Yani biz sıkıntılı günlerimizi geçirdik. Şimdi artık sevinçli, bolluk günlerimize sıra geldi. İşte görüyorsunuz, ya her şey sonuçsuz bir şekilde geçip gidiyor. Bizim durumumuz da böylece şuarsuzca ve başıboş bir şekilde sürüp gidecektir.¹⁶² Bunun üzerine onları hiç ummadıkları bir sırada ansızın yakalayıldık. Unutmalarının, gurura kapılmalarının, Allah'tan uzaklaşmalarının, şehvetlerinin, ihtiraslarının iplerini serbest bırakmalarının, Allah korkusunun hiç akıllarına gelmemiş olmasının cezası olarak akıbetleri geliveriyor. Bu şekilde Allah'ın yasası, insanlara yönelik iradesine uygun biçimde gerçekleşmeye devam edecek, yine bu şekilde insanın Allah'ın yasası ve iradesi çerçevesinde gerçekleşen iradesi ve eylemiyle insanlık tarihinin yönü ve hareketi belirlenecektir. İşte bu şekilde Kur'ân- Kerim insanlara yasayı açıklıyor ve onları fitneden sakındırıyor. İnsanların aşırı düşkünlük duygularının ve uyanıklığını sağlayan etkenlere dikkat çekiyor. Yönelişlerine ve davranışlarına gerçek anlamda denk bir cezayı içeren değişmez sonuçtan sakınmalarını istiyor. Buna rağmen kim gafletten uyanmaz, kendisini sakındırmaz ve Allah'tan korkmazsa, kendi kendisine zulmetmiş olur. Asla değiştirilmesi mümkün olmayan Allah'ın cezasına kendisini çarptırmış olur. Ve hiç kimseye zulmedilmez.¹⁶³

¹⁶² Kutub, a.g.e., IV, 366.

¹⁶³ Kutub, a.g.e., IV, 366.

Eğer o ülkelerin halkları iman edip kötülüklerden sakınsalardı, göğün ve yerin bereket kapılarını yüzlerine açardık. Fakat yalanladılar, biz de onları işlediklerinin cezasına çarptırdık.

İşte bu, Allah'ın yürürlükteki değişmez yasalarının (sünnetullahın) öbür yüzüdür. Şayet o memleketlerin halkları yalanlama yerine iman etselerdi, şımarma yerine Allah'tan korksalardı, Yüce Allah da onlara yerin ve göğün bereket kapılarını açardı. Bu ayeti kerime ile ondan önceki ayeti kerime, hem akidenin (inanç sisteminin) gerçeklerinden, hem de insan hayatının ve evrenin gerçeklerinden biriyle bizi yüz yüze getirmektedir. İnsanlık tarihinde fonksiyonel bir rol oynayan etkenlerden imanı gözlerimiz önüne getiriyor. Allah'a iman insanın, ilahi iradeye uygun olarak yeryüzündeki halifelîği ve uygarlığı gerçekleştirmesi, bozgunculuk ve fitneyi engellemesi, hayat düzeninin yükselmesi ve ilerlemesi için çalışmasını sağlar. Bunlar pratik hayatta insanın kurtuluşunu sağlayan faktörlerdendir. Allah'a iman insanları nefse kulluktan, kullara kulluktan kurtarır. Hiç şüphesiz ki, yalnız Allah'a kulluk yapmakla özgürlüğüne kavuşmuş olan bir insan, yeryüzünde doğru yola iletmede ve sağlıklı bir halifelik görevini yerine getirmede kendi nefislerine kulluk eden ve birbirlerine kölelik yapan bir insandan daha layıktır.¹⁶⁴

Kur'an-ı Kerim bu kıssaları detaylara dalmadan, öğüt vermek amacıyla anlatır. Kıssalarda anlatılan peygamberler âdeta bir tek millet olan insanlığa Allah tarafından, birbiri ardınca gönderilmiş elçiler olarak gelirler ve birbirlerinin misyonlarını devam ettirirler. Kur'an'ın, peygamberlerin kıssasını birbirine benzer tarzda sunuşundan, tarih boyunca insanların birbirine benzer davranışlar gösterdiklerini; insanların bir bütün, peygamberlerin de aynı amacı, yani tevhidi yerleştirmek üzere gelen elçiler oldukları anlaşılmaktadır.

Araf suresinde altı kıssa anlatılmıştır. Dikkat edilirse görülecektir ki bu kıssaların anlatımından maksat, belli bir toplumun hayatını hikâye etmek değil, tarih boyunca gelmiş, geçmiş milletler arasında olumsuz davranışlar gösteren insanların sonucunu hatırlatarak öğüt vermektedir. Daha doğrusu,

¹⁶⁴ Kutub, a.g.e., IV, 367.

Kur'an'ın hitap ettiği toplumdaki olumsuz davranışlar, bu kıssalarda canlandırılarak kendi kötölüklerini müşriklerin gözleri önüne sermek, böylece onları uyarmaktır. Kur'an'da kıssa, bir hayat hikâyesi olmaktan çok, hayatın kendisidir. Asıl amaç, müşriklerin öteki peygamberlerin kavimlerinde bulunan vasıflarını, kıssa tarzında gözler önüne serip, diğery peygamberlere isyan edenlerin helak olduğu gibi bunların da helak olacaklarını vurgulamaktır. Kur'an-ı Kerim, belirli tarihi hadiseleri alıp tafsilata girişmeden ana noktalara dokunmakta ve ders vermektedir. Daha çok kendi gayesine lazım olan tarafları seçmektedir. Bu vak'alar, çeşitli yerlerde geçtiği halde her defasında ayrı bir tatlılık ve canlılıkla ifade edilmektedir.¹⁶⁵

HZ. ŞUAYB' IN MÜMİNLERLE MEKKE' YE HİCRET EDİŞİ VE VEFATI

Medyen ve Eyke'liler helak olduktan sonra Hz. Şuayb, kendisine iman edenlerle birlikte Mekke'ye yerleştiler ve vefatlarına kadar oradan ayrılmadılar.¹⁶⁶

Zaten Peygamberlerden ümmeti helak olan Peygamber, Mekke'ye gelir, orada Allah'a ibadete koyulur, kendisi ve yanındakiler vefat edinceye kadar orada kalırlardı.¹⁶⁷

Hz. Şuayb'ın vefat ettiği yaş ile ilgili çeşitli rivayetler vardır.

Hz. Şuayb vefat ettiğinde tarih hicretten önce yaklaşık 1502 (M.Ö. 880) yılını gösteriyordu. Hz. Şuayb üç yüz yaşında ruhunu teslim etti.¹⁶⁸ Hz. Şuayb ile yanındaki müminlerin kabirlerinin, Kâbe'nin batısında Darünnedve ile Beni Sehm kapısı arasındaki yerde bulunduğu rivayet edilir. Hz. Şuayb, vefat ettiği zaman yüz kırk yaşında idi.¹⁶⁹ Hz. Şuayb, kendisine iman edenler ile Mekke-i Mükerrreme'ye hicret etmiş, orada üç yüz yaşında olarak vefat edip, rükn ile makam arasında medfun bulunmuş olduğu rivayet

¹⁶⁵ Ateş, a.g.e., III, 368,369.

¹⁶⁶ Ahmet Cevdet, Kısas-ı Enbiya, Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara,1985, I, 19.

¹⁶⁷ Köksal, a.g.e., s.335.

¹⁶⁸ Akıncı, a.g.e., s.194.

¹⁶⁹ Köksal, a.g.e., s.335.

edilmiştir.¹⁷⁰ Hz. Şuayb'ın ömrü iki yüz yıl sürdü. Mekke'ye giderek orada vefat etti. Zemzem kuyusu ile Makam-ı İbrahim arasına gömüldü.¹⁷¹

Müminler Hz. Şuayb'ı Mekke'de Makam ile Rükün arasındaki yere defnettiler. Ona doksan sekiz peygamberle yatmak şerefine nail oldu. Bazı rivayetlere göre de Hz. Şuayb'ın mezarı Şam yahut Medyen'dedir.

KUR'ÂN-I KERİM'İN HZ. ŞUAYB İLE MEDYEN VE EYKE HAKKINDAKİ AÇIKLAMASI

Medyen ahalisine de içlerinden biri olan Şuayb'ı gönderdik. “Ey halkım! dedi. Yalnız Allah’ a ibadet edin. Çünkü sizin O’ndan başka tanrınız yoktur. İşte size Rabbinizden apaçık bir delil geldi. Artık ölçüyü tartıyı tam yapın. İnsanların haklarını eksiltmeyin, halka haksızlık etmeyin, ülkede düzen sağlanmışken fesat çıkarıp huzuru bozmayın. Böyle yapmanız sizin için daha iyidir. Tabi eğer inanırsanız.”

“Hem öyle tehditler savurarak, yol başlarını tutup, Allah’a iman edenleri Allah’ın yolundan çevirmeyin ve bu yolun eğri bögür olduğuna dair, şüpheler verip halkı yanıltmayın. Hem düşünün ki bir zaman siz sayıca pek az idiniz. Öyle iken Allah sizi çoğalttı. Ülkeyi bozan o müfsitlerin sonunun nasıl olduğuna bakın da ibret alın.” “Eğer benimle gönderilen gerçeğe içinizden bir kısmı inanıyor, bir kısmınız inanmıyorsanız, o halde aramızda Allah hükmünü verinceye kadar bekleyin. Zaten hüküm verenlerin en iyisi O’dur.” “Halkın ona verdiği cevap şundan ibaret oldu. Çıkarın bu adamları memleketimizden. Çünkü bu beyler pek temiz insanlar.”

Halkından kibirlenen eşraf grubu: Bak Şuayb dediler. Yeminle söylüyoruz:

“Ya tekrar dinimize dönersiniz. Ya da seni de sana inanan taraftarlarını da ülkemizden süreriz. Şuayb şöyle cevap verdi.”

“Peki, istemesek de mi dinimizden döndürüp süreceksiniz.(Ya istemezsek ne olacakmış)”

¹⁷⁰ Bilmen, a.g.e., s.1059.

¹⁷¹ Şapolyo, a.g.e., s.158.

Allah bizi sizin o batıl dininizden kurtardıktan sonra kalkıp tekrar dininize dönecek olursak Allah’a büyük bir iftira atmış oluruz.

Allah göstermesin, sizin inancınıza dönmemiz kesinlikle mümkün değil. Rabbimizin ilmi her şeyi kapsar. Biz yalnız Allah’a dayanırız. Ey bizim Rabbimiz! Bizimle şu halkımız arasında Sen adil hükmünü ver. Haklı haksız açığa çıksın. Sen elbette hüküm verenlerin en iyisisin.

Kavminden inkâra sapan ileri gelenler “Eğer Şuayb’a uyacak olursanız kesinlikle perişan olursunuz” diye tehditte bulundular.

Derken şiddetli bir deprem onları kısıkırak yakaladı ve derhal oldukları yerde çöke kaldılar.

Şuayb’ı yalancı sayanlar, onlar değildi sanki vatanlarında şen şakrak dolaşanlar!

Şuayb’ı yalancı sayıp perişan etmek isteyenler, asıl perişan olanlar işte onlar oldular.

Gördüğü müthiş manzara karşısında Şuayb, yüzünü üzüntü ile öteye çevirip, “Zavallı halkım! dedi, Ben size Rabbimin buyruklarını tebliğ etmişim, sizin iyiliğinize çalışmışım, size öğütler vermişim. Artık böyle nankör, böyle kâfir bir toplum için ne diye üzülüp kendimi harap edeyim.”

Biz hangi ülkeye peygamber gönderdiysek, (mutlaka ilkin halkını, gafletten uyarsın) Allah’a yönelip yalvarsınlar diye yoksulluğa, hastalık ve musibetlere duçar ederiz.

Sonra o kötü durumları değiştirip güzellikleri yayarız. Zamanla ahali mal ve nüfusça kuvvetlenip şımarınca “Vaktiyle atalarımız gâh üzülmüş gâh sevinmişlerdi.” “Gâh üzülmüş gâh sevinmişlerdi.” Sözünden maksat şudur: Onlar gördükleri sıkıntı ve refah hallerin Allah tarafından terbiye etmeye yönelik bir sebep ve hikmetle ilgili olduğunu düşünmediler.¹⁷² derler. Fakat olaylardan ibret alıp şükretmezler. Derken o bilinçsiz halleriyle hiç hatırlarından geçmezken onları ansızın kısıkırak yakalarız.

Eğer o ülkelerin ahalisi iman edip Allah’a karşı gelmekten sakınsalardı, elbette biz üzerlerine gökten, yerden nice bereket ve bolluk

¹⁷² Yıldırım, a.g.e., s.161.

kapılarını açardık. Fakat onlar peygamberleri yalancı saydılar. Bizde işledikleri kötülükler sebebiyle kendilerini cezaya çarptırdık.

Peki, o ülkelerin ahalisi, geceleyin uyurlarken satvetimizin kendilerine baskın halinde gelivermesinden emin mi oldular?

Yoksa onlar güpegündüz eğlenirken azabımızın kendilerine gelmesinden emin mi oldular?

Yoksa onlar Allah'ın kendilerine azapla bastırmasından emin mi oldular? Ama şu muhakkak ki, kendilerine yazık eden kimselerden başkası, Allah'ın ansızın bastırırvermesinden emin olamaz.

Önceki sahiplerinden sonra dünya mülküne varis olanlar hala şu gerçeği anlamadılar mı ki, eğer dilemiş olsaydık kendilerini de günahları sebebiyle musibetlere uğrattırdık. Fakat biz kalplerini, mühürleriz de onlar işitmez, anlamaz hale gelirler.

İşte o ülkelerin haberlerinden bir kısmını sana böylece anlatıyoruz. Oraların halklarına peygamberlerimiz açık deliller, mucizeler getirdiler.

Fakat onlar iman etmediler. Çünkü ondan önce tekzip ve inkâr etmeyi adet haline getirmişlerdi. Allah kâfirlerin kalplerini işte böyle mühürler.

Biz onların çoğunda sözünde durma diye bir şey bulamadık, onların ekserisinin sadece itaat dışına çıkmış kimseler olduğunu gördük.¹⁷³

Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı gönderdik. O da onlara:

“Ey halkım! dedi, yalnız Allah'a ibadet edin, çünkü sizin O'ndan başka tanrınız yoktur! Hem ölçü ve tartıyı eksik tutmayın! Ben sizin bolluk içinde olduğunuzu görüyorum. Ama böyle devam edecek olursanız, sizi azapla kuşatacak olan bir günden korkuyorum.

Medyen, Hz. İbrahim (a.s.)'in bu ismi taşıyan oğlunun soyundan gelen bir toplum olup, Kızıldeniz'de Akabe körfezinin doğu tarafında otururlardı. Hz. Musa, Hz. Şuayb'a hizmet etmiş ve onun damadı olmuştur. Hz. Şuayb'ın öğrettiklerine dikkat edilirse, zamanımız medeniyetinin genel ahlak anlayışını özellikle ilgilendiren çok ibretler bulunur.¹⁷⁴

¹⁷³ Araf 7/85–102.

¹⁷⁴ Yıldırım, a.g.e., s.230.

Ey halkım! Ölçü ve tartıyı dengi dengine tam tutun. Halkın hakkını yemeyin ve ülkede müfsitlik ederek fenalık yapmayın.

Eğer mümin iseniz, Allah'ın helalinden bıraktığı kâr sizin için daha hayırlıdır. Ben sadece sizin iyiliğinizi düşünerek öğüt veriyorum, yoksa sizin üzerinizde bir bekçi değilim.

“Şuayb!” dediler. Atalarımızın taptıkları tanrılarımızı terk etmeyi yahut mallarımızı dilediğimiz gibi kullanmaktan vazgeçmemizi senin namazın mı emrediyor? Aferin amma da akıllı, uslu bir adamsın ha!

Kâfirler gerek kendilerini gerek bütün varlıkları yaratıp varlıkta tutan Allah'ın huzuruna namaz miracı ile çıkmanın zevkini tadamazlar. Dolayısıyla bu, kendilerine faydasız bir uğraş geldiğinden namaz kılanlarla alayı öteden beri adet edinmişlerdir. Hz. Şuayb'ın toplumu hayata kavuşturan mesajlarını, doğrudan doğruya reddedemediklerinden, dolaylı yoldan onları geçersiz kılmak niyeti ile bütün bunları onun kıldığı namaza bağlayarak akılları sıra değersiz göstermeye çalışmışlar, onun peygamberliği ile alay etmek kastıyla, namazı ile alay etmişlerdir.¹⁷⁵

Hız. Şuayb: “Ey halkım! dedi. Ya ben Rabbimden gelen açık delile dayanıyorsam ve O, kendi katından bana güzel bir nasip lütfetmişse?”

Ona nankörlük etmem doğru olur mu? Hem ben sizi birtakım şeylerden men ederken kendim onları işlemek istemiyorum ki!

İstediğim tek şey gücüm yettiğinde ortamı düzeltmektir. Muvaffak olmam sadece Allah'ın yardımı ile olur. Onun için ben de yalnız O'na dayanıyorum, O'na yöneliyorum.

Ey halkım! Bana muhalif olmanız sakın sizi Nuh halkının yahut Hûd halkının veyahut Semûd halkının başına gelen felaketler gibi bir musibete uğratmasın. Lut halkı ise zaman ve mekân bakımından zaten uzağınızda değil. Bari onların başına gelen felaketten ibret alın.

Rabbinizden af ve mağfiret dileyin. Sonra günahlarınızdan tövbe edip O'na sığın. O sizi affeder ve korur. Çünkü Rabbim rahimdir, veduddur.(pek merhametlidir, kullarını çok sever.)

¹⁷⁵ Yıldırım, a.g.e., s.230.

Bu ayette, bir peygamberin ağızından Cenab-ı Allah vedud olduğunu bildiriyor. İslam'da Allah ile kul münasebetlerinde sevdiğinin yerinin ne derece yüksek olduğunu, tek başına bu isim göstermeye yeter. Zira Allah'ın yarattıklarını çok seven ve onlar tarafından çok sevilen olduğunu bildirir. Kulların en ideal vazifeleri Rabbe ibadetleri olup ibadet, duyulan sevginin ifade edilmesinin en ileri şeklidir. Allah'ı çok seven, O'na daha çok ibadet eder. Bu sevgi gerçeğini ispatlayan daha nice ayet ve hadis varken bunu görmezlikten gelen bir müştəşrikin bulunması oldukça tuhaftır.¹⁷⁶

Halkı ise Şuayb dediler. Söylediklerinin çoğunu anlamıyoruz., kabul etmiyoruz. Hem içimizde seni pek zayıf görüyoruz. Eğer senin için üç beş kişilik akraba grubunun hatırı olmasaydı seni taş a tutar linç ederdik. Bizim nazarımızda senin hiçbir önemin yoktur.

Anlamıyorlardı, çünkü kulak vermiyorlardı, dikkatle dinlemiyorlardı, vahiy ve nübüvvele önem vermiyorlardı. Bütün fena insanlar gibi onlar da başka insanları da kendileri gibi kötü zannettiklerinden şahsi çıkarlar peşinde koşmayan ihlaslı insanlar olacağını düşünemiyorlardı. Bu güzel insanların yaptıkları değerli hizmetlerin arkasında gizli niyetler, art düşünceler aramaya çalışıyorlardı.¹⁷⁷

Şuayb: “Ey halkım! Demek akrabam sizin nazarınızda Allah Teâlâ'dan daha mı kıymetli ki siz O'nun buyruklarını arkanıza atıverdiniz. Ama şunu hiç unutmayın ki Rabbim, yaptığınız bütün şeyleri ihata etmekte ve bilmektedir.

Ey halkım! Siz var gücünüzle elinizden geleni yapın, ben de vazifemi yapıyorum. Zelil ve perişan eden azabın kime geleceğini ve asıl yalancının kim olduğunu yakında bilip öğreneceksiniz. Gelecek azabı gözleyip bekleyin, ben de gözlüyorum.

Azap emrimiz gelince, tarafımızdan bir lütuf olarak Şuayb ve beraberindeki müminleri o azaptan kurtardık. Zulmedenleri ise o korkunç ses bastırırverdi de diyarlarında çöke kaldılar. Sanki hiç orada yaşamamış

¹⁷⁶ Yıldırım, a.g.e., s.231.

¹⁷⁷ Yıldırım, a.g.e., s.231.

gibi oldular. Evet, Semud halkı defolup gittiği gibi Medyen halkı da defoldu gitti.¹⁷⁸

Eyke halkı da Resullerini yalancı saydı.

Eyke ile Medyen bazı müfessirlere göre aynı, bazılarına göre ise iki ayrı kavim idi. Muhtemelen bunlar aynı ırkın iki kolu idiler. Hz. İbrahim'in oğlu Medyen'e nispet edilen bu halk, Hicaz'ın kuzeyinden itibaren Filistin'in güneyine kadar çeşitli yerleşim merkezleri kurmuşlardı.¹⁷⁹

Şuayb onlara şöyle dedi: “Hala inkâr ve isyandan sakınmayacak mısınız? Ben size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Öyleyse Allah'a karşı gelmekten sakının da bana itaat edin! Bu hizmetten ötürü sizden hiçbir ücret istemiyorum. Benim ücretimi verecek olan, ancak Rabbülâlemin'dir.

Ölçeği, tam ölçün de eksik ölçüp hak yiyenlerden olmayın.

Doğru terazi ile tartın, halkın hakkından bir şey kısmayın. Ülkede bozgunculuk yaparak nizamı bozmayın.

Sizi de sizden önceki nesilleri de yaratan Rabbinize karşı gelmekten sakının.

Sen dediler, bir sihrin etkisine kapılmışsın.

Bize hiçbir üstünlüğün yok. Sen de bizim gibi bir insansın. Doğrusu, biz seni yalancılardan sanıyoruz.

Eğer peygamberlik iddiasında doğru isen haydi gökten üstümüze bir parça düşür, üstümüze azap indir!

Şuayb: Rabbim sizin yaptıklarınızı çok iyi biliyor.

Hâsılı onu yalancı saydılar. Bunun üzerine o gölge gününün azabı onları bastırırverdi. Gerçekten o, müthiş bir günün azabı idi.¹⁸⁰

Rivayete göre Allah onları yedi gün ve sekiz gece süren şiddetli bir sıcak verdi. Evlere sığınıp, sonra ovaya çıkmaya mecbur kaldılar. Gölgeleyen bir bulutun altında toplandılar. O gölgelik bir ateş halinde üzerlerine düşüp hepsini yiyip bitirdi.¹⁸¹

Medyen halkına da kardeşleri Şuayb'ı gönderdik, onlara dedi ki:

¹⁷⁸ Hud 11/84–95.

¹⁷⁹ Yıldırım, a.g.e., s.373.

¹⁸⁰ Şuara 26/176–189.

¹⁸¹ Yıldırım, a.g.e., s.374.

“Ey benim halkım! Yalnız Allah’a ibadet edin, ahiret gününü bekleyin ve ülkede fesatçılık yaparak düzeni bozmayın.

Fakat onlar kendisini yalancı saydılar. Bunun üzerine müthiş bir zelzele, kendini kısıvrak yakalayiverdi, oldukları yerde çöke kaldılar.¹⁸²

HZ. ŞUAYB HAKKINDA KİTAB-I MUKADDES VE KUR’ÂN-I KERİM ARASINDAKİ FARKLILIKLAR

Kur’an-ı Kerim’de Hz. Şuayb’ın Allah tarafından Medyen ve Eyke ahalisine gönderilmiş bir peygamber olduğu geçmektedir.

Kitab-ı Mukaddes’te ise Hz. Şuayb’ın ismi geçmez. Onun Medyen’li olduğu ve Musa’nın kayınpederi Kâhin Yitro olarak geçmektedir. Yalnız Kitab-ı Mukaddes’te Hz. Şuayb Yaratılış bölümünde Yitro, Mısırdan Çıkış bölümünde ise Reuel olarak geçmektedir.

Kur’an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes arasında Hz. Musa’nın doğumu ve büyümesi hakkında da farklılıklar vardır.

Kitab-ı Mukaddes’te şöyle anlatılmaktadır:

Levili bir adam kendi oymağından bir kızla evlendi. Kadın gebe kaldı ve bir erkek çocuk doğurdu. Güzel bir çocuk olduğunu görünce, onu üç ay gizledi. Daha fazla gizleyemeyeceğini anlayınca, hasır bir sepet alıp katran ve ziftle sıvadı. İçine çocuğu yerleştirip Nil kıyısındaki sazlığa bıraktı. Çocuğun ablası kardeşine ne olacağını görmek için uzaktan gözlüyordu. O sırada firavunun kızı yıkanmak için ırmağa indi. Hizmetçileri ırmak kıyısında yürüyorlardı. Sazların arasındaki sepeti görünce, firavunun kızı onu getirmesi için hizmetçisini gönderdi. Sepeti açınca ağlayan çocuğu gördü. Ona acıyarak, “Bu bir İbrani çocuğu” dedi. Çocuğun ablası firavunun kızına, “Gidip bir İbrani sütnine çağırayım mı?” diye sordu, “Senin için bebeği emzirsin.” Firavunun kızı, “Olur” diye yanıtladı. Kız gidip bebeğin annesini çağırdı. Firavunun kızı kadına, “Bu bebeği al, benim için emzir, ücretin neyse veririm” dedi. Kadın bebeği alıp emzirdi. Çocuk büyüyünce,

¹⁸² Ankebut 29/36, 37.

onu geri getirdi. Firavunun kızı çocuğu evlat edindi. “Onu sudan çıkardım” diyerek adını Musa koydu.¹⁸³

Burada Hz. Musa’nın doğumu anlatılmakta onu bulan kişinin Firavun’un kızı olduğu yazmaktadır. Fakat Kur’an-ı Kerim’de Musa’yı bulan kişi Firavun’un karısıdır. Bu durum Kur’an-ı Kerim’de şöyle açıklanmaktadır.

Firavun'un adamları onu almışlardı. Firavun, Haman ve askerleri, suçlu olduklarından, o onlara düşman ve başlarına da dert olacaktı. Firavun'un karısı: “Benim de senin de gözün aydın olsun! Onu öldürmeyiniz, belki bize faydalı olur yahut onu oğul ediniz” dedi. Aslında işin farkında değillerdi. Musa'nın annesi, gönlü bomboş sabahı etti, oğlundan başka bir şey düşünemiyordu. Allah'ın vaadine iyice inanması için kalbini pekiştirmeseydik, neredeyse saraya alınan çocuğun kendi oğlu olduğunu açığa vuracaktı. Musa'nın ablasına: “Onu izle” dedi. O da, kimse farkına varmadan, Musa'yı uzaktan gözetledi. Önceden sütannelerin memesini kabul etmemesini sağladık. Musa'nın ablası: “Size, sizin adınıza ona bakacak, iyi davranacak bir ev halkını tavsiye edeyim mi?” dedi. Böylece onu, annesinin gözü aydın olsun, üzülsün, Allah'ın verdiği sözün gerçek olduğunu bilsin diye, ona geri çevirdik. Fakat çoğu bilmezler.¹⁸⁴

Her iki kaynakta da şöyle anlatılmaktadır. Hz. Şuayb, Hz. Musa’nın kayınpederidir. Hz. Musa’nın bir Mısırlının bir İbrani’ye eziyet ettiğini görüp onu öldürmesi üzerine Firavundan korkup Midyan’a kaçmıştır. Hz. Musa Midyan’da hayvanları sulamaya çalışan Hz. Şuayb’ın kızlarını görüp onlara yardım etmiştir. Kızların hayvanları suladıktan sonra evlerine gittiğinde babalarına olanları anlatıp, babalarının da kızlarına yardım eden kişiyi yanına çağırması ile Hz. Şuayb ve Musa tanışmışlardır. Yalnız Kur’an-ı Kerimde Hz. Şuayb’ın iki kızı olduğu, Kutsal Kitap’ta ise yedi tane kızı olduğu geçmektedir.

İki Kitapta da Hz. Musa’nın Hz. Şuayb’ın kızlarından biri ile evlendiği, onun damadı olduğu, Hz. Musa’nın ilahi ilhamla Mısır’a döndüğü geçmektedir. Ayrıca Hz. Şuayb, Hz. Musa Medyen’den ayrıldıktan sonra

¹⁸³ Mısırdaki Çıkış,2: 1–10.

¹⁸⁴ Kasas, 28/8–13.

onu Tur dağında ziyaret ettiği, ona idari işlerde öğüt verdiği ve daha sonra ülkesine geri döndüğü geçmektedir.

Kitab-ı Mukaddes'te Hz. Musa'nın hayatı anlatılırken Tanrı ile konuşmasının Hz. Şuayb'ın yanında iken gerçekleştiği anlatılır.

Musa kayınbabası Midyanlı Kâhin Yitro'nun sürüsünü güdüyordu. Sürüyü çölün batısına sürdü ve Tanrı Dağı'na, Horev'e vardı. RAB'bin meleği bir çalıdan yükselen alevlerin içinde ona göründü. Musa baktı, çalı yanıyor, ama tükenmiyor. “Çok garip” diye düşündü, “Gidip bir bakayım, çalı neden tükenmiyor!” RAB Tanrı Musa'nın yaklaştığını görünce, çalının içinden, “Musa, Musa!” diye seslendi. Musa, “Buyur!” diye yanıtladı. Tanrı, “Fazla yaklaşma” dedi, “Çarıklarını çıkar. Çünkü bastığın yer kutsal topraktır. Ben babanın Tanrısı, İbrahim'in Tanrısı, İshak'ın Tanrısı ve Yakup'un Tanrısı'yım.” Musa yüzünü kapadı, çünkü Tanrı'ya bakmaya korkuyordu. RAB, “Halkımın Mısır'da çektiği sıkıntıyı yakından gördüm” dedi, “Angaryacılar yüzünden ettikleri feryadı duydum. Acılarını biliyorum. Bu yüzden onları Mısırlı'ların elinden kurtarmak için geldim. O ülkeden çıkarıp geniş ve verimli topraklara, süt ve bal akan ülkeye, Kenan, Hitit, Amor, Periz, Hiv ve Yevus topraklarına götüreceğim. İsraililer'in feryadı bana erişti. Mısırlılar'ın onlara yapmakta olduğu baskıyı görüyorum. Şimdi gel, halkım İsrail'i Mısır'dan çıkarmak için seni firavuna göndereyim.” Musa, “Ben kimim ki firavuna gidip İsrailileri Mısır'dan çıkarayım?” diye karşılık verdi. Tanrı, “Kuşkun olmasın, ben seninle olacağım” dedi, “Seni benim gönderdiğimin kanıtı şu olacak: Halkı Mısır'dan çıkardığın zaman bu dağda bana tapınacaksınız.” Musa şöyle karşılık verdi: “İsraililer'e gidip, ‘Beni size atalarınızın Tanrısı gönderdi’ dersem, ‘Adı nedir?’ diye sorabilirler. O zaman ne diyeyim?” Tanrı, “Ben Ben'im” dedi, “İsraililer'e de ki, ‘Beni size Ben Ben'im diyen gönderdi.’ ‘İsraililer'e de ki, ‘Beni size atalarınızın Tanrısı, İbrahim'in Tanrısı, İshak'ın Tanrısı ve Yakup'un Tanrısı Yahve gönderdi.’ Sonsuza dek adım bu olacak. Kuşaklar boyunca böyle anılacağım. Git, İsrail ileri gelenlerini topla, onlara şöyle de: Atalarınız İbrahim'in, İshak'ın, Yakup'un Tanrısı Yahve bana görünerek şunları söyledi: Sizinle ve Mısır'da size yapılanlarla yakından ilgileniyorum. Söz

verdim, sizi Mısır'da çektiğiniz sıkıntıdan kurtaracağım; Kenan, Hitit, Amor, Periz, Hiv ve Yevus topraklarına, süt ve bal akan ülkeye götüreceğim.’ “İsrail ileri gelenleri seni dinleyecekler. Sonra birlikte Mısır Kralı'na gidip, ‘İbraniler'in Tanrısı Yahve bizimle görüştü’ diyeceksiniz, ‘Şimdi izin ver, Tanrımız Yahve'ye kurban kesmek için çölde üç gün yol alalım.’ Ama biliyorum, güçlü bir el zorlamadıkça Mısır Kralı gitmenize izin vermeyecek. Elimi uzatacak ve aralarında şaşılacak işler yaparak Mısır'ı cezalandıracağım. O zaman sizi salıverecek. “Halkımın Mısırlıların gözünde lütf bulmasını sağlayacağım. Gittiğinizde eli boş gitmeyeceksiniz. Her kadın Mısırlı komşusundan ya da konuğundan altın ve gümüş takılar, giysiler isteyecek. Oğullarınızı, kızlarınızı bunlarla süsleyeceksiniz. Mısırlıları soyacaksınız.”¹⁸⁵

Kur'an-ı Kerim’ de ise Hz. Musa’nın ailesi ile Hz. Şuayb’ın yanından ayrıldıktan sonra Allah ile konuştuğu yazılmıştır. Bu birkaç surede şöyle açıklanmıştır.

Musa süreyi doldurunca, ailesiyle birlikte yola çıktı. Tur tarafından bir ateş gördü. Ailesine: «Durun, ben bir ateş gördüm; belki oradan size bir haber yahut tutuşmuş bir odun getiririm de ısınabilirsiniz» dedi. Oraya gelince, kutlu yerdeki vadinin sağ yanındaki ağaç cihetinden: “Ey Musa! Şüphesiz Ben, Âlemlerin Rabbi olan Allah'ım” diye seslenildi.¹⁸⁶

(Resûlüm!) Kitap'ta Musa'yı da an. Gerçekten o ihlâs sahibi idi ve hem resûl, hem de nebî idi. Ona Tur'un sağ yanından seslenmiş ve konuşmak için onu yaklaştırmıştık.¹⁸⁷

Musa'nın başından geçen olay sana geldi mi? O, bir ateş görmüştü de, ailesine: “Durun, ben bir ateş gördüm, ya ondan size bir kor getirir, ya da ateşin yanında bir yol gösteren bulurum” demişti. Musa ateşin yanına gelince: “Ey Musa!” diye seslenildi: Ben şüphesiz senin Rabbinim; ayağındakileri çıkar; çünkü sen, kutsal bir vadi olan Tuva'dasın. “Ben seni seçtim; artık vahyolunanları dinle.” “Şüphesiz Ben Allah'ım, Benden başka tanrı yoktur; Bana kulluk et; Beni anmak için namaz kıl.” Herkes işlediğinin

¹⁸⁵ Mısırdan Çıkış,3: 1–22.

¹⁸⁶ Kasas 28/29,30.

¹⁸⁷ Meryem 19/51,52.

karşılığını görsün diye, zamanını gizli tuttuğum kıyamet mutlaka gelecektir. Buna inanmayan ve hevesine uyan kimse seni ondan alıkoymasın, yoksa helak olursun.¹⁸⁸

Musa, ailesine: “Ben bir ateş gördüm; size oradan ya bir haber getireceğim yahut ısınasınız diye tutuşmuş bir odun getireceğim” demişti. Oraya geldiğinde, kendisine şöyle nida olunmuştu: “Ateşin yanında olan ve çevresinde bulunanlar mübarek kılınmıştır. Âlemlerin Rabbi olan Allah münezzehtir.” “Ey Musa! Gerçek şu ki, Ben, güçlü ve hâkim olan Allah'ım”¹⁸⁹

Kitab-ı Mukaddes'te Kur'an-ı Kerim'de olduğu gibi Hz. Şuayb'ın Medyen ve Eyke halkına Peygamber olarak gönderildiği, onları Allah'ın yoluna çağırması, ona inanmayan Medyen ve Eyke halkına gönderilen azaplardan ve Medyen ve Eyke halkının yok oluşundan bahsedilmemiştir.

¹⁸⁸ Taha 20/9–16.

¹⁸⁹ Neml 27/7–9.

SONUÇ

Allahu Teâla, insanoğlunun var edilmesiyle birlikte, insanları dünya ve ahiret adına iyiye ve güzele yönlendirmek için peygamberler ve bu peygamberlerle birlikte kılavuz kitaplar göndermiştir. İnsanlık bu kitaplar sayesinde doğru yolu bulmuş, hayatlarını yönlendirmiştir. İnsanlığa kılavuz olan Kur'an-ı Kerim ve diğer kutsal kitaplarda yer alan temel konular arasında iman, ibadet ve ahlâkın yanı sıra peygamberlerin ve geçmişte yaşamış insanların hayatlarından kıssalarda yer almaktadır. "Ant olsun, onların (geçmiş peygamberler ve ümmetlerinin) kıssalarında akıl sahipleri için pek çok ibretler vardır."¹⁹⁰ Ayette de belirtildiği üzere bu kıssalar, insanların geçmişte yaşanmış olaylardan ibret almalarını sağlaması, yaşanan hayat içerisinde benzer hatalara düşmelerini engellemesi açısından önem arz etmektedir. Bu kıssalardan biride hem Kitab-ı Mukaddes'te hem de Kur'an-ı Kerim'de kendisinden bahsedilen, insanlığa örnek olarak sunulan Hz. Şuayb ve O'nun peygamber olarak gönderildiği Medyen ve Eyke halkıdır. Hz. Şuayb peygamberi ele alırken ortaya koymaya çalıştığımız amaç doğrultusunda konunun daha iyi anlaşılması için Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'deki metinleri tarafsız ve yorumsuz olarak ele aldık. Daha sonra bu konudaki kitaplardan, makalelerden, tefsirlerden, yorum kitaplarından yararlanarak iki kaynağın birbiriyle örtüşen ve ayrışan yönlerini araştırdık.

Bu araştırmalar sonucunda; Kitab-ı Mukaddes'te Reuel ve Midyan'lı Kâhin Yitro olmak üzere iki isimle anılan Hz. Şuayb, her iki ana kaynakta da Hz. Musa'nın kayın pederidir. Kitab-ı Mukaddes'te, Kur'an-ı Kerim'de ki gibi tafsilatlı bir açıklama bulunmamaktadır. Sadece Hz. Şuayb'ın soyu hakkında bilgiler verilmiş, Hz. Şuayb'ın Hz. Musa'nın kayınpederi olduğu, ona öğüt verdiği ve ona yol gösterdiği açıklanmıştır.

Araştırmamız sırasında Hz. Şuayb'ın Dürzilik'te de önemli bir yer tuttuğunu gördük. Dürziler için Hz. Şuayb'ın mezarı bir hac mekânı olarak kutsal kabul edilmekte ve Hz. Şuayb'ın ölüm yıldönümünde çeşitli etkinliklerle toplanılmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'de Hz. Şuayb hakkındaki bilgilerin Kitab-ı Mukaddes'e oranla daha ayrıntılı olduğunu belirtmiştik. Buna göre Hz. Şuayb'ın Medyen ve Eyke halkına peygamber olarak gönderildiği, onların putlara tapmamaları, ölçü ve tartıda hile yapmamaları, kul hakkına riayet etmeleri ve tek olan Allah'a inanmaları yönünde çağrılar yaptığı Kur'an-ı Kerim'de açıkça geçmektedir. Lakin yaptığı bu çağrılar

¹⁹⁰ Yusuf 12/111.

Medyen ve Eyke halkının bir kısmına etki etmiş ve sonucunda inananlar kurtuluşa ermiştir. Ancak bu çağrıya inanmayanlar ise Cenab-ı Allah tarafından ses ve kavurucu sıcakla helak edilmiştir.

Kitab-ı Mukaddes'te ve Kur'an-ı Kerim de, Hz. Şuayb ile ilgili ayetlerin birbirini doğrulayan ve tamamlayan, ayrıca birbiriyle ayrışan kısımları da vardır. Hz. Şuayb, Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de mukayeseli bir şekilde incelenmiş olup, bu mukayese sonucunda Hz. Şuayb hakkındaki bilgilerin doğru bir yorum ve değerlendirme ile daha iyi anlaşılacağı, gönderildiği Medyen ve Eyke halkının akıbetleri, Âdemoğlunun yaşantısına yön verecek ilke ve prensipleri ortaya koyması açısından ibret vericidir. Zira Hz. Şuayb ve iki halk arasında vuku bulan bu olaylar, ibret alınması ve yön göstermesi bakımından insanlığa önemli mesajlar verdiği gerçeği ortadadır.

KAYNAKÇA

- Abdurrahman Küçük, G. T. (2011). *Dinler Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi.
- Acıpayamlı, H. İ. (1986). *Peygamberlerin Mucizeleri*, . İstanbul: Tuğra Neşriyat.
- Adam, B. (1999). *Dinler Tarihi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web Ofset.
- Ağırakça, A. (2000). *Şamil İslam Ansiklopedisi*. İstanbul: Şamil Yayınevi.
- Akıncı, A. C. (2013). *Hız. Şuayb*. İstanbul: Bahar Yayınları.
- Anlar, K. (1977). *Şeriatler Ve Peygamberler*. İstanbul: Kültür Yayınları.
- Araz, N. (1963). *28 Peygamber*. İstanbul: Güven Yayınevi.
- Ateş, S. (1989). *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri* (Cilt 3). İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat.
- Ateş, S. (1989). *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri* (Cilt 6). İstanbul: Yeni Ufuklar Neşriyat.
- Aydemir, A. (1996). *İslami Kaynaklara Göre Peygamberler*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bilge, M. F. (2003). *Peygamberler Tarihi 4*. Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Bilmen, Ö. N. (1985). *Kur'an-ı Kerim'in Türkçe Meâli Âlisi Tefsiri* (Cilt 2). İstanbul: Bilmen Yayınevi.
- Buhl, F. (1970). *İslam Ansiklopedisi* (Cilt 11). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Bursevi, İ. H. (1995/5). *Muhtasar Ruhu'l- Beyan Tefsiri* (Cilt 4). İstanbul: Damla Yayınevi.
- Cevdet, A. (1985). *Kıyas-ı Enbiya* (Cilt 1). (M. İz, Dü.) Ankara: Kültür Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Çimen, A. E. (2008). *Niçin Helak Oldular*. İzmir: Çağlayan Matbaası.
- Dockery, D. S. (2012). *Holman Kutsal Kitap Rehberi*. İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Fikret Karaman, İ. K. (2009). *Dini Kavramlar Sözlüğü*. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Hançerlioğlu, O. (1975). *İnanç Sözlüğü*. İstanbul: Şamil Yayınevi.
- Hâvend, M. (1258). *Ravzatussafa Terceme*. İstanbul.

- Kazancı, A. L. (1997). *Peygamberler Tarihi* (Cilt 2). İstanbul: Nil Yayınları.
- Kesir, İ. (1990). *Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri* (Cilt 8). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Köksal, M. A. (2013). *Peygamberler Tarihi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kutsal Kitap*. (2011). Korea: Korean Bible Society.
- Kutsal Kitap Şirketi. (2004). *Kutsal Kitap Dizini (Geniş Kapsamlı)*. İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Kutub, S. M. (1991). *Fı-zılâl Kur'an* (Cilt 4). İstanbul: Dünya Yayıncılık ve Başak Ofset.
- Küçük, A. (2013). *Besâiru'l Kur'an* (Cilt 5). Konya: Adım Matbaacılık ve Ofset.
- MacDonald, w. (2004). *Kutsal Kitap Yorumu Eski Antlaşma Serisi*. İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Muharrem Yıldız, C. E. (2002). Kur'an-ı Kerim ve Kitab-ı Mukaddes'te Şuayb Aleyhisselam. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*(2), 107-132.
- Sabuni, M. A. (1990). *Safvetü't Tefâsir-Tefsirlerin Özü* (Cilt 2). İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Sarıkcıoğlu, E. (2011). *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Şapolyo, E. B. (1968). *Peygamberler Tarihi*. Ankara: Önasya yayınları.
- Taberi. (1373). *Tefsir-i Taberi*. Mısır.
- Ümit, M. (2010). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Cilt 39). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık ve Ticaret İşletmesi.
- Vehbi, M. (1968). *Hülasât-ül Beyan Fi Tefsîr-il Kur'an* (Cilt 6). İstanbul: Üçdal Neşriyat.
- Yıldırım, S. (2010). *Kur'an-ı Hakîm ve açıklamalı Meâli*. İstanbul: Define Yayınevi.
- Yıldız, M. (2012). *Erken Dönem Hristiyanlık*. İstanbul: Seda Ozalit.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://gizliilimler.tr.gg/Hz-.--%26%23350%3Buayb--k1-A.-S.-.-k2-.htm>. (20.01.2016).

<http://peygamberlertarihi.webnode.com.tr/peygamberler/hz-%C5%9Fuayb/>
(20.01.2016).

<http://www.kavimlerinhelaki.com/oncekinesil.html>,. (20.01.2016).

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Edom>, Vikipedi, özgür ansiklopedi. (20.01.2016).

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Kenan>, Vikipedi, özgür ansiklopedi. (20.01.2016).

<http://samil.ihya.org/ansiklopedi/ashabu-r-ress.html> (14.02.2016)

<https://tr.wikipedia.org/wiki/M%C3%BCnzevi> (17.02.2016)

<http://www.nedirnedemek.com/safvet-nedir-safvet-ne-demek> (24.02.2016)

<http://www.hakkinda-bilgi-nedir.com/enbiya-ne-demek-nedir+enbiya-ne-demek-hakkinda-bilgi> (18.03.2016)

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Yahudiler> (15.03.2016)

[https://en.wikipedia.org/wiki/Yitro_\(parsha\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Yitro_(parsha)), (19.03.2016)

<http://jewishencyclopedia.com/articles/8620-jethro>, (25.03.2016)

ÖZEL KAVRAMLAR SÖZLÜĞÜ

Ashâbu'r-Ress: Kuyu halkı, kuyu etrafında yaşayan halk. Allah'ın vahdaniyetini tasdik etmeye davet edildikleri hâlde bu ilâhî davet ve mesaja kulak vermediklerinden dolayı helâk edilen topluluklar arasında sayılmaktadır.

Beyyine: Açık-seçik hale getirmek anlamındaki "beyân" kökünden gelen "beyyine" apaçık delil, hüccet, kesin belge demektir.

Beytül Makdis: Çok eskiden Peygamberlerin inşa ettikleri kudsi mabet. Bir ismi de Mescid-ül Aksa'dır.

Deskriptif: Tasvir edici, betimleyici. Vuku bulmuş bir süreci, olayı, oluşumu olduğu gibi anlatmak. Yoruma çok fazla girmeden vakıayı rapor etmektir.

Enbiya: Yeni din ile gönderilmeyip, insanları önceki dîne dâvet eden peygamberler Nebî kelimesinin çoğulu.

Horev: Sina Dağı olarak bilinir. Tevrat'a göre, Musa Peygamber öncülüğündeki İsrailoğullarının (İbraniler) Mısır'dan çıkarken durdukları, Musa'nın Allah ile konuştuğu ve On Emir'i aldığı yer olarak bilinmektedir.

Hatibül Enbiya: Peygamberlerin Hatibi demektir. Hz. Şuayb'ın kavmine güzel söz söylemesi, tatlı ve tesirli hitâb etmesi sebebiyle kendisine verilen isimdir.

Helak: Dinî bir kavram olarak, fert ve toplumların yok edilmek suretiyle cezalandırılması demektir. Kur'ân'da geçmiş kavimlerin, işledikleri bazı suçlar nedeniyle helâk edildikleri açıklanmaktadır.

Darünnedve: Toplantı yeri. Arap şehirlerinde, cemaate ilişkin işlerin görüşüldüğü bir nevi şehir meclisi binası manasına gelir. Peygamber efendimiz (s.a.s.)'in dördüncü kuşaktan dedesi Kusay bin Kılâb tarafından, yaklaşık 440 yılında Kâbe'nin kuzeyine, tavafa başlanılan yerin arka tarafına inşa edilmiştir.

İhata: Kuşatma, kavrayış, anlayış.

Kaide: Kural.

Kıpti: Hz. Musa'nın bir meydan kavgasını ayırması esnasında bir tokatla öldürüp suçlu konuma düştüğü kişinin (tarafın) etnik kökeni. Mısır'ın eski halkıdır.

Mücavir: Yakın komşu.

Medfun: Defnedilmiş, gömülmüş.

Münzevi: Dinsel amaçlarla toplumdan uzaklaşıp yalnız yaşayan kişidir.

Merzuk: Rızıklandırılmış, rızık verilmiş.

Müşahede: Sözlükte “görme,temâşa ve seyr” anlamına gelen müşahede, tasavvufta, Hakk’ın gönüllerde hazır olması; zâtî tecelli; eşyayı tevhid diliyle görmek; hakka’l-yakîn hali demektir.

Müteaddid: Sayıların birden çok olması, birden çok kez, çeşitli; fâilin çokluğu ve çeşitlenmesi.

Nas: Kur'an'da yer alan ayetler ve peygamberin söylediği sözler olan hadislerle verilen genel ad.

Oymak: Bir milletin ayrıldığı bölümlerden her biri.

Rûkn: Bir şeyin en sağlam tarafı, temeli, direği.

Safvet: Saflık, temizlik, paklık, arılık, halislik.

Sünnetullah: Allah'ın koyduğu nizam, ilahi kanunlar.

Şiya: Zahir olmak, görünmek.

Vedüd: Seven, bütün mahlûkatın hayrını isteyen, iyilikleri ve iyi kullarını seven, rahmet ve rızasını erdiren, mahlûkatın arasına sevgi koyan.

Yevus: Kral Davud’un Kenan şehrinden sonra Kudüs’ü fethederek başkent yaptığı şehir.

Zaif: Güçsüz, kuvveti az, kuvvetsiz, tâkatsız.

Zulle günü: Gölge günü.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :
Adı ve Soyadı : Murat DİNÇTÜRK
Doğum Yeri ve Yılı: EĞİRDİR/ 1988
Medeni Hali : Evli
Eğitim Durumu : Lisans
Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Yüksek Lisans Öğrenimi : Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi :
1.İngilizce (Orta)
2.Arapça (Orta)
İş Deneyimi :
1.Emniyet Mensubu
Bilimsel Yayınlar ve Çalışmalar :
1.Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an-ı Kerim'de Hz. Süleyman (Seminer)